

MASARYKOVA UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav hudební vědy
Sdružená uměnovědná studia

Milada Hanáčková

Brněnská bohéma
-
umělecká avantgarda přelomu 60. a 70. let

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lubomír Spurný, Ph.D.

2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci napsala samostatně a pouze a na základě mnou učiněných rozhovorů a pramenů uvedených v seznamu literatury.

V Brně dne 19. května 2010

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce doc. PhDr. Lubomíru Spurnému, Ph.D. za pozitivní a motivující přístup při vedení bakalářské práce.

Můj vřelý dík patří zejména externímu konzultantovi doc. Dr. Jiřímu Hynku Kocmanovi, který mi poskytl cenné informace i korektury a umožnil mi přístup do svého osobního archívu.

Rovněž je na místě, abych poděkovala ing.arch. Aleši Navrátilovi, Ph.D a doc. PhDr. Jiřímu Havlíčkovi za ochotu při konzultacích

a v neposlední řadě

RNDr. Věře Gaislerové, mojí tetě, která mi pomáhala se sběrem materiálů pro tuto práci a vytrvale mě podporovala po celou dobu studia.

1. ÚVOD5

2.Brněnská bohéma.....7

2.1 Stav bádání a rozbor pramenů	7
2.1.1 Dosud uskutečněný výzkum.....	7
2.1.2 Kritika románu <i>Hvězdy kvelbu</i>	7
2.1.4 Posouzení archívu J.H.Kocmana.....	11
2.1.3 Kritika filmů Karla Fuksy	11
2.2 Definice brněnské bohémy	18
2.2.1 Interpretace pojmu bohéma.....	18
2.2.2 Okolnosti vzniku brněnské bohémy.....	19
2.2.3 Členové a příznivci brněnské bohémy.....	22
2.2.4 Objevení Jana Nováka.....	22
2.2.5 Akce, na kterých se brněnská bohéma podílela.....	23
2.3 Jan Novák	28
2.3.1 Život a osobnost.....	28
2.3.2 Jan Novák a brněnská bohéma.....	29
2.3.3 Z díla Jana Nováka.....	32
2.4. Monografie hlavních protagonistů brněnské bohémy	36
2.4.1 Pavel Řezníček.....	36
2.4.2 Karel Fuksa.....	37
2.4.3 Jiří Hynek Kocman	38
2.4.4 Jiří Havlíček.....	39
2.4.5 Arnošt Goldflam.....	41
2.2.6 Franta Kocourek.....	42
3.ZÁVĚR	44
Resumé	46
Seznam použité literatury	47
Příloha a seznam pojmenování	49

1. ÚVOD

Cílem mojí bakalářské práce je zkoumání fenoménu brněnské bohémy, nezávislé umělecké skupiny, která vznikla v Brně v polovině 60.let. Vzhledem k tomu, že hlavním předmětem bude sběr materiálů a jejich zařazení, které bude sloužit k prokázání její činnosti a existence, je obecný název pro tuto práci Brněnská bohéma vhodný.

Tato skupina umělců vznikala v Brně. Jednou ze základních složek ovlivňující vznik a existenci brněnské bohémy je tedy její regionální charakter. „Bohémáci“ byli převážně studenti, které spojoval zájem o uměleckou tvorbu. Setkávali se v ateliérech a na autorských čteních. Později se tato skupina semkla okolo básníka Jana Nováka, který byl kuriózní a nezaměnitelnou postavou tehdejšího brněnského koloritu. Právě období, kdy byl Jan Novák pomyslným guru a ústřední postavou brněnské bohémy, lze považovat za její vrchol.

Uměleckou inspiraci nacházeli básníci a výtvarníci bohémy například v surrealismu, který vynikal anestetickým a fantazií na grafikách i v básníc, nevázanou improvizací při happeningu a přecházel od imanentní ironie, ke kritice společnosti, sebekritice až k vulgárnímu slangovému literárnímu stylu.

Svým způsobem lze činnost brněnské Bohémy přirovnat k dalším skupinám mladých lidí v tehdejší Československu i ve světě, které svým pohybem a charakterem podléhaly tvůrčímu „detand“, hnutí a rozvolnění šedesátých let.

V souvislosti s brněnskou bohémou považuji za důležité v práci objasnit význam pojmu „bohéma“. Pokusím se vymezit brněnskou bohému pomocí definice původní pařížské bohémy a odpovědět na otázku, zda je možné, aby bohéma existovala jinde než v Paříži.

Při bližším zkoumání daného tématu narazíme na problém spojený s faktografií. Spočívá v tom, že členové této skupiny byli spíše okruhem přátel, kteří byly umělecky tvůrčí, než organizací. Ve své podstatě vystupovali proti myšlence zobecňující instituce a nevydávali tedy ani žádná programová vyjádření či umělecké manifesty.

Pro získání potřebných informací o brněnské Bohémě jsem se nejdříve rozhodla obejít dostupné pamětníky. Navštívila jsem protagonistů dřívější bohémy a požádala je o radu a spolupráci. Převážně byli tématem potěšeni a poskytli mi cenné informace. Rovněž se ukázalo, že doba, před kterou bohéma působila (40 let) je ideálním odstupem pro sepsání práce tohoto charakteru.

Za relevantní pramen, lze považovat zejména román surrealistického básníka a spisovatele Pavla Řezníčka *Hvězdy kvelbu*. Jedná se o autobiografickou retrospektivu, která sice spadá do

okruhu krásné literatury, jak však uvádí autor sám a shoduje se většina dotazovaných „bohémáků“, jde přibližně o 90% pravdivých informací a 10% fikce. Tento román dokonale zachycuje atmosféru a styl bohémy v plném proudu. Jména osob byla oproti realitě nahrazena průhlednými pseudonymy, ale už při letmé znalosti faktů o bohémě lze sestavit jmenný klíč, pomocí kterého vytvoříme z fikce informace.

Hvězdy kvelbu mají ještě další tři pokračování: *Hvězdy kvelbu II /Popel žhne/*, *Hvězdy kvelbu III a Hvězdy kvelbu IV /Blázny šatí stvol/*. Tyto knihy mají stejnou povahu, jen s každým dalším dílem klesá výpovědní hodnota a zvyšuje se poměr fikce.

Dalším relevantním pramenem, ke kterému jsem získala přístup, je Archiv Jiřího Hynka Kocmana, vedoucího Ateliéru papír a kniha na FaVU VUT v Brně, rovněž dřívějšího člena bohémy. Jedná se o osobní abecední archiv, čítající mimo jiné řadu jmen spojených s činností brněnské bohémy. Unikátně je v něm zachována část díla Jana Nováka v pracovních soupisech J.H.Kocmana. Dále jsem z archívu čerpala mnohá konkrétní data a fakta související s děním okolo brněnské bohémy. Informace z tohoto zdroje jsou cenné zejména pro svoji přesnost a unikátnost. Pomohly vytvořit chronologickou kostru textu.

Z uměleckých artefaktů bohémy, které mám k dispozici mají výpovědní hodnotu jsem jako zdroj pro tuto práci využila studentský dokumentární film režiséra Karla Fuksy *Pan Novák* (1968), který popisuje básníka dialektickým způsobem očima jeho a očima členů bohémy a film stejného autora o Frantovi Kocourkovi.

Kromě uskutečněných rozhovorů s pamětníky, jsou toto tři zásadní prameny, ze kterých budu čerpat informace o brněnské bohémě potřebné pro tuto práci. Podrobněji bude proveden jejich rozbor a kritika v následující kapitole.

Z ostatních uměleckých artefaktů Bohémy mám k dispozici básně Pavla Řezníčka, surrealistické grafiky, obrazy a ex libris Jiřího Havlíčka a Milady Svozilové, některé autorské tisky J.H.Kocmana. Tyto jsou spíše dokladem o činnosti Brněnské bohémy, než pramenem.

Mým cílem je shrnout základní informace o členech, činnosti a trvání této skupiny. Ráda bych popsala, jakou roli hrál fenomén brněnské bohémy v kontextu tehdejší společnosti a města Brna. Dalším z cílů této práce je definovat Jana Nováka v interakci s brněnskou bohémou. Práce by v ideálním případě měla sloužit jako pramen pro budoucí rozvinuté bádání.

- 2. **BRNĚNSKÁ BOHÉMA**
- 2.1 **Stav bádání a rozbor pramenů**
- 2.1.1 Dosud uskutečněný výzkum

Téma brněnská bohéma se pohybuje na pomezí uměnovědného a sociologického (či eventuelně etnografického) výzkumu. Pokusím se přistupovat k tomuto tématu především z uměnovědného hlediska, ale jsem si vědoma toho, že umělecká a společenská funkce jsou v případě umělecké skupiny typu brněnské bohémy neoddělitelné.

Je pozoruhodné, že z uměnovědného hlediska se přímo brněnskou bohémou nebo okruhem Jana Nováka v odborné práci dosud nikdo nezabýval. Většina dotazovaných osob tento fakt potvrdila a také pátrání v knihovnách a elektronických zdrojích neukázalo, že by kromě vzpomínkové knihy Arnošta Goldflama byly k dispozici relevantnější prameny, než které jsem uvedla v úvodu.

Z hlediska etnografického byly učiněny výzkumy zaměřené například na společenský život v Brně v 60.letech, nebo práce zaměřené na výzkum brněnského slangu. Pro moji práci však není tato problematika stěžejní.

2.1.4 Kritika *Hvězd kvelbu*

První román *Hvězdy kvelbu* byl vydán v 80.letech samizdatem. Po revoluci se kniha dočkala dalších dvou vydání a to v letech 1991 a 2007.

Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o částečně autobiografickou beletrii. První díl je však dle srovnání s ostatními prameny a s tvrzením pamětníků převážně pravdivý a má tudíž rozhodující výpovědní hodnotu pro tuto práci. Autor sám se zapřísáhl, že se jedná o 95% memoárové literatury a formou humorných historek a krátkých příběhů vzpomíná na události, které provázely brněnskou bohému v době jejího rozpuku. Takto svoje autorské počínání představuje v předmluvě samizdatového vydání *Hvězd* z roku 1986:

„Pekárek a jemu blízcí šli vždycky s nohama v blátě a s hlavou ve hvězdách – a o těchto hvězdách se v tomto románu píše.

Románu se bude vytýkat, že pro přemíru historek ztrácí psychologickou hloubku. Může být. Ale pamětníci odcházejí: je třeba zaznamenat to, co si dnes ještě pamatujeme. Zítřka by moho být pozdě.

Zaznamenávejme!“¹

Z předmluvy vyplývá, že autorovi v podstatě jde o zachování informací a faktů o okruhu brněnské bohémy, ale že k jejich předání zvolil adekvátní styl, který je ostatně přirozeným prostředkem jeho literární tvorby. Zaznamenávanou skutečnost si pouze doladil příměsí fikce a svým břitkým smyslem pro humor.

Pro *Hvězdy kvelbu* je typické autobiografické vyprávění ve třetí osobě. Řezníček si svoji postavu odosobnil tím, že se v románu přejmenoval na jistého Petra Pekárka. Ostatně všechny postavy jsou ve Hvězdách přejmenované, často velmi výstižně a vtipně. Například básník a zloděj aut Antonín Konečný nese v románu jméno Kohn-Ječný, ačkoli nemá s židovským původem nic společného, nebo básník Leo Slanina je přejmenovaný na Sekaninu uzenářskou paralelou, či Jan Novák na Jana Horáka.

Dále v románu vystupují postavy Emil Katzelmacher (Arnošt Goldflam), Dr. Miloš Štěpoun (Prof. Miloš Štědroň), Zdenko Maršál (Zeno Kaprál), Karel Liška (Karel Fuksa), Jiří Lustiger (Jiří Veselský), Pepča Psejčkař (Josef Pepča Stejskal), Jiří Dlaždič (Jiří Olič), kritik Voldán (Ladislav Soldán), silák Kočička (Franta Kocourek), básníci Strádal (Jan Skácel) a Ulrich Nikolajčik (Oldřich Milkulášek) nebo také Milan Bundera (Milan Kundera) a mnozí další.

Tímto způsobem dochází k odlehčení skutečnosti. Zároveň změna jmen nabízí alibi autorovi, který by se pravděpodobně zdráhal napsat pikantní historiky se jmény původními. Míra fikce v próze Pavla Řezníčka je většinou dobře vypořaditelná a odhalitelná.

Na první dojem působí Řezníčkův literární styl až vulgárně. Jedná se však o umělecký prostředek k dokreslení atmosféry románu. Zejména v rozhovorech používá vybroušený brněnský slang, hantec. Dalším znakem jeho jazyka je poetická či patetická? vypjatost, nadsázka a kombinování odborných, archaických i vulgárních výrazů, :

„Rozpoutala se bouře frenetického potlesku. Oba prdelatí antičtí jinoši byli už oblečeni. Kytara teskně mlčela...“²

¹ ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hvězdy kvelbu /román mládí/*. Praha: Samizdat, 1986, předmluva románu.

² Ibid, s. 101.

dále velmi časté citace, grafická zvýraznění přímo v textu (za pomoci psacího stroje) i použití rčení v latině:

„Co by tomu řekla z v í ř a t a !“ pomyslel si Pekárek, když vycházel z Horákova domu. Před domem se rval Bouchanda s Kopáčkem, který mu závistí překousnul strunu na kytarě. Poslední literáti se vytráceli z Horákova domu. Finis coronat opus...“³

a mnohá další specifika poukazující na surrealismem ovlivněné Řezníčkovy tendence.

Typickým znakem v Hvězdách kvelbu je volné vkládání veršů do textu. Autor často neformálně cituje projevy Jana Nováka, díla Ivana Blatného a jiných autorů. Pomocí veršů naprosto volně doplňuje myšlenky, atmosféru a děj do svých textů, jak je patrné v této ukázce.:

“A opět šel Pekárek městem. Hleděl kolem sebe a pozoroval Brno, které se pomalu, ale jistě rozpadá. Jednoho dne se ozve hrozná rána a všechno bude na jedné hromadě. Pekárek šel a zase mu šly hlavou verše Ivana Blatného.“⁴

a volně pokračuje Blatného verši:

„[...] dole v klášteře se jednou zastavil Apollinare [...]“

A k hradbám stoupala ulice Pekařská

ve stínu kostelů – tudy jste kráčel snad.

A přece krásná pekařka

milence mění do roka sedmkrát.“⁵

Takto bezstarostně zachází Pavel Řezníček s poezií svých kolegů. O pár řádků pokračuje verši Jana Skácela, kterého výjimečně na tomto místě v románu nepřekřtil na Strádala:

³ Ibid, s. 101.

⁴ Ibid, s. 128.

⁵ BLATNÝ, Ivan. In: ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hvězdy kvelbu /román mládeži/*. Praha: Samizdat, 1986, s. 128.

... *“Básník Jan Skácel napsal:
,Sonet o brněnských básnících:
Vzpomínám se na Mahena
a na Chalupu někdy vzbudí
nás ze sna teskný Těsnohlídek
němý a s kolmou ranou v hrudi*

*A osaměli po hospodách
sedáme vždycy dva a dva
Bochořák Klement bez sebe sám
V Bellevue bez Kainara já
V jedenáct zavírají Snih
padá a Mikulášek kráčí
ze široka a o holích
přes park a rovná času lem
A odpichuje dálku ke hvězdám
berlami jako kružítkem.’*

Sonetu se nedá nic vytknout, ale chybí v něm Ivan Blatný. Je to pořád brněnský básník, i když dnes žije na klinice či v ústavu za bílými útesy doverskými...“⁶

Vkládáním básní do beletristického textu autor vytváří svůj originální styl na pomezí žánrů se snahou poučit a obohatit čtenáře na poli vědeckém a literárním, která je pro něj také typická. Právě dochování několika Novákových básní v románech Pavla Řezníčka je cenné, protože tímto způsobem byly veřejně publikovány. (Samotná sbírka Jana Nováka zatím oficiálně vydaná nebyla.)

⁶ SKÁCEL, Jan. *Sonet o brněnských básnících*. In: ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hvězdy kvelbu /román mládi/*. Praha: Samizdat, 1986, s. 128.

2.1.2 Popis archívu J.H.Kocmana

Archív docenta J.H. Kocmana je dlouhodobá systematicky tříděná sbírka dokumentů. Je v autorově osobním vlastnictvím, tudíž je skladován v jeho domě. Archiv je pasivní, převážně se tedy nejedná o systematicky aktivně získávané materiály. Je budovaný od roku 1965 pro autorovu osobní potřebu. Je zaměřen především na oblast výtvarného umění. Obsahuje na sedmdesát běžných metrů speciálně vyrobených archivních krabic. Asi třetinu archivu tvoří krabice s jmenným tříděním.

Součástí archívu jsou i kopie, pracovní soupisy díla Jana Nováka. Dále se jedná o sbírku korespondence, katalogů, článků a jiných artefaktů. Mnohá unikátní data a záznamy v archívu pocházejí původně z osobního notesu autora, který byl pověstný tím, že ho stále nosil u sebe a stále si něco zapisoval.

J.H.Kocman uvedl, že odjakživa měl principiálně zájem o jakékoli tiskové dokumenty. Sbíral je a později začal třídít a specifikovat. Jeho osobním zaujetím, které ho vede k této činnosti je zájem o osobnosti umělců a o nalezení důvodů, které je vedou k tvorbě.

Jakákoli elektronická ani oficiálně tištěná verze archívu neexistuje. Archiv je unikátní, vzácný a není volně dostupný. Pro práci zaměřenou na brněnskou bohému lze archiv docenta J.H.Kocmana považovat za relevantní zdroj, protože je veden s velkou pečlivostí a data i další údaje, které z něj lze čerpat, jsou přesná. Protože je autor sám dřívějším členem bohémy, jsou mnohé informace k ní obsažené v jeho archivu naprosto jedinečné a tato práce by se bez nich v žádném případě neobešla.

2.1.3 Kritika filmů Karla Fuksy

Dalším relevantním, nepísemným zdrojem, jsou dokumentární filmy režiséra Karla Fuksy. Vznikly celkem dva snímky spojené tématicky s brněnskou bohémou. Jedná se o studentský film *Pan Novák* a o vzpomínkový dokument na *Franta Kocourek*.

Pan Novák

Film *Pan Novák* byl natočený v roce 1969. Jedná se o Fuksův studentský film, natočený pro cvičení třetího ročníku filmové a televizní fakulty FAMU v Praze pod lektorským vedením

kolektivu Vlastimila Vávry. Na filmu se dále, kromě režiséra Karla Fuksy podíleli polský kameraman Andrzej Koczyk, zvukař Jiří Podrůžek a Michal Mašík coby producent.

Tento krátký, dvacetiminutový černobílý film je výstižný a má vysokou uměleckou hodnotu. V prvním záběru je pouze tma a ozývají se různé mužské i ženské šeptající hlasy:

„Novák je blázen... Novák je mesiáš...”⁷

poté kamera ukáže sedícího Jana Nováka, který prohlásí několikrát po sobě v různých záběrech:

„Jsem zajisté opravdu zdrav... Jsem zajisté opravdu zdrav.”⁸

System, kterým je film udělán funguje na bázi krátkých záběrů a glos, opakujících se jako v předchozí ukázce. Často se opakuje pásmo střídajících se dvou a více motivů, což může připomínat montáž surrealistických filmů evropské avangardy třicátých let, například filmy Luise Bunuela. Záběry z filmu Pan Novák takto zajímavě korespondují se surrealistickou inspirací v brněnské bohémě.

V dalším záběru se ukazují různé záběr Jana Nováka, který hovoří o svém životě:

„Byl jsem dělníkem. Byl jsem sběračem brambor... Byl jsem zámečnickem ba i soustružníkem jsem se vyučil. I v textilních továrnách jsem pracoval... Byl jsem hlídačem. Byl jsem plavčíkem...”⁹

dále Jan Novák vyjmenovává řadu dalších profesí podobného charakteru, třeba popeláře. Vypráví tímto způsobem také o tom, že byl samotářem a dlouhou dobu chodil světem a přemýšlel o životě i o lásce. A konečně svoji výpověď uzavírá slovy:

„I v blázinci jsem byl, ba byl jsem i uvězněn: Né však proto, že bych byl bláznem nebo zločincem, ale proto abych všechno poznal!

Vše jsem poznal a všemu jsem se vyučil.

Všemu jsem se sám naučil.

Nyní jsem básníkem a vědcem a tím už zůstanu.”¹⁰

⁷ Dav . In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: AMU, 1969. do.F. 35 mm.

⁸ NOVÁK, Jan. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: AMU, 1969. do.F. 35 mm.

⁹ Ibid.

V další graficky oddělené části filmu vypovídají takzvaní „ctitelé“ Jana Nováka, tedy brněnská bohéma (ve filmu uvedena dokonce jako Brněnská Bohéma- s velkým „B“). Jsou nafilmováni v pro sebe typických situacích, například v ateliérech či při práci. Mezi prvními promlouvá Pavel Řezníček a praví:

„Novák je univerzální jako soustruh. Absolutní jako hrachová polévka. Jediný jako měďák.

Kdyby Nováka nebylo, museli bychom si ho vymyslet. Novák je pro nás Járou da Cimrmanem, doktorem Faustrolem a kozlem kivu“¹¹

Na výpověď každého ze ctitelů v dalším záběru Jan Novák reaguje. K Řezníčkovým slovům se vyjádřil tak, že jsou vlastně surrealistickým přepisem toho, že je demiurg. Další ctitel J.H.Kocman při pitvě ptáka pronesl:

„Jan Novák je náš kněz. A protože neumíme ministrovat, děláme mu komorníky. Jan Novák je náš kníže. Oblékáme ho do znovu vyžehlených kalhot, spodků a rudých smokingů a často mu vkládáme do vázy čerstvé květy, aby věděl, že je jaro.“¹²

Na tuto výpověď Jan Novák hned reagoval odmítnutím role kněze, protože se mu toto tvrzení zdálo bigotní, nábožensky zaměřené a málo osvícené. Příklad kníže mu viditelně polichotil. Uvedl však jen:

„Kníže, to ano.“¹³

Jedná se o mistrně vystiženou interakci, která prostřednictvím výpovědí dokonale popisuje roli Jana Nováka i jeho význam pro bohému. Byl inspirací a atrakcí. A především byl pro bohému nepostradatelný.

Děj filmu pokračuje popisem různých Novákových aktivit, například jeho činnost na prvomájovém průvodu, kde Novák recitoval verše na téma dělníků. Příznivci bohémy tehdy nesli transparenty s nápisy jako: „Ať žije Jan Novák, vůdce Brněnské Bohémy!“ Podobná

¹⁰ Ibid.

¹¹ ŘEZNÍČEK, Pavel. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: FAMU, 1969. do.F. 35 mm.

¹² KOČMAN, J.H.. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: FAMU, 1969. do.F. 35 mm.

¹³ NOVÁK, Jan. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: FAMU, 1969. do.F. 35 mm.

hesla údajně dav i provolával. Podle Novákovy výpovědi se okruh provolávajících stále zvětšoval, až došlo k roztržce mezi těmi, kteří provolávali:

„Jan Novák na ministerské křeslo!“

a těmi kteří provolávali:

„Jan Novák na elektrické křeslo!“¹⁴

Jan Novák byl, jak je z filmu patrné, silně levicově zaměřený. Prohlašoval o sobě hrdě, že je dělník, komunista a internacionalista. Po osvobození Rudou armádou v roce 1989 měl celkem pochopitelně nemalé společenské problémy na pracovišti, o kterých nejen ve filmu, rád útrpně hovořil.

Tento film Karla Fuksy je dosud jediným pramenem, který určitým způsobem reflektuje politickou situaci v tehdejší Československu. Novák byl také jedním z mála členů bohémy, kteří otevřeně projevovali svoje politické zaměření. Svědčí o tom mimo jiné jeho báseň Osvobození, kterou ve filmu recituje v záběru na břehu Vltavy a pozadí Pražského panoráma:

„Osvobozený byl byrokrat,

který šel rubat uhlí

a dopomohl tak k bohatství společnosti.

Osvobozená byla prostitutka,

která už nemusela chodit za dolary či bony,

která šla dělat švadlenu a šila róby.

Osvobozený byl policajt,

který už nepotřeboval nosit pendrek –

pendreky už byly jen na jídlo.

Uniformované sbory se rozpustily

¹⁴ Dav. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: AMU, 1969. do.F. 35 mm.

*a lidé už dělali jen práci.
Práci, která je všechny živí.
Osvobození byli snobi,
kteří se už nešklebili při slovech
komunismus, revoluce a dělník,
ale vázali snopy na poli.* ¹⁵

Takto silně přesvědčeného reflektuje film Pan Novák Jana Nováka na rozdíl od jiných pramenů, ve kterých vyznívá jeho postava neutrálně, spíš v roli bláhového blázna, než revolucionáře. Ve skutečnosti se Novák nezdráhal tvrdit, že Amerika je vyžralá pro socialismus, nebo že nezastává vlastenectví, ale internacionalismus. Ve filmu doslova tvrdí:

*„Během dvaceti let je celý svět rudý – to jest historické faktum.“*¹⁶

Film uzavírá František Jugas, další Novákův ctitel, který ho popsal následovně:

*„Jan Novák je živoucí zárukou české poezie. Jak dlouho budou pánové z patafyzického kolegia otálet se jmenováním Jana Nováka svým řádným placeným členem?“*¹⁷

a po odmlce ještě dodává:

*„...Jan Novák není ani labuť, ani lůna, je to Jan Novák.“*¹⁸

Novák na konec filmu ještě hovoří o svém básnickém díle a o své universalitě v návaznosti na příspěvek ctitele Arnošta Goldflama. Tvrdí, že už napsal divadelní hry, vědecké práce a balety, také opery i lyrickou a sociální poezii. Jakoby smyslem života Jana Nováka bylo postihnout a zvládnout opravdu všechno, co se dá.

¹⁵ NOVÁK, Jan. *Báseň na osvobození*. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: AMU, 1953. do.F. 35 mm.

¹⁶ NOVÁK, Jan. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: AMU, 1969. do.F. 35 mm.

¹⁷ JUGAS, František. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: AMU, 1969. do.F. 35 mm.

¹⁸ Ibid.

Při natáčení tohoto snímku samozřejmě nesměli chybět i další „bohémáci“, kteří různě asistovali a přihlíželi. Pavel Řezníček na natáčení vzpomíná v románu *Hvězdy kvelbu I* vtipnou historkou:

„Kamera dovrčela. Z hospody vyletěl pultitr a roztříštil se přímo před Horákem. Režisér Karel Liška zbrutálněl a zařval: ‚A jde se pro policii!‘

[...]

Najednou zahučelo auto, zastavilo a z něj se vylezli dva policajti. ‚Legitimujte se!‘ nařídil suše jeden z nich Horákovi. ‚Je tu oznámení, že nepracujete a necháváte se pro to oslavovat!‘

‚Ale prosím vás,‘ bránil se Horák, ‚dyť já tady bydlím, tady v tom baráku.‘

‚Já si skočím pro občanku.‘ řekl a zamířil k domu, kde mu cestu zastoupila druhá policejní hlídka. ‚Legitimujte se, je tu na Vás hlášení, že rušíte filmování.‘ řekl policista.

‚Pardón, pardón.‘ řekl Jan Horák. ‚To my jsme si zavolali vás, nás tady ruší nějakí vožundři, my tady filmujeme, totiž... on se tady točí film o mně... víte?‘ bránil se Horák. “¹⁹

Z úryvku je patrné, že sešlost brněnské bohémy, jaká byla například u točení filmu Karla Fuksy, působila ve své době často provokativně a budila ohlas. Z románu není jisté, jestli se věci udály přesně dle popisu, důležité je zachycení atmosféry při happeningu, který tehdy probíhal. Nebylo vlastně podstatné ani, kdo konkrétně se zúčastnil, protože historky se v prostředí bohémy rychle šířily, později tradovaly a neustále dokreslovaly.

Na svůj krátký časový rozsah je film velmi obsáhlý a komplexně vypovídá o zvoleném tématu: Janu Novákovi. Vystupuje v něm několik klíčových osob a střídají se různé exteriéry. V rámci tématu bohémy a především pro zpracování postavy Jana Nováka je tento film pramenem s vzhledem ke svému rozsahu mimořádnou výpovědní hodnotou.

a kde se elán a dynamika z prostředí mladistvé bohémy se promítly do svižnosti záběru a konstruktivního a výstižného zpracování tématu

¹⁹ ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hvězdy kvelbu /román mláďí/*. Praha: Samizdat, 1986, s.50.

Druhý film je dokument o Frantu Kocourkovi *Franta Kocourek, posezení první* natočený v koprodukcii s Českou televizí v roce 1992. Tento snímek se bohémou dotýká pouze okrajově, protože je vystavěn jako vzpomínkové pásmo přátel a kolegů, které Franta Kocourek poznal během celé své rozmanité kariéry.

Film má koncepci typickou pro většinu pořadů raných devadesátých let. Hosté sedí ve studiu a jeden po druhém vyprávějí historky, které zažili s Františkem Kocourkem. Vyprávění je doplněné záběry z Kocourkových zápasů, siláckých kousků a filmů a vystoupeními zpěváků a řecké kapely. Z okruhu brněnské bohémy se natáčení zúčastnili hudební vědec a skladatel Miloš Štědroň a Pavel Řezníček.

Dokument o Frantovi Kocourkovi nemá zdaleka tak vysokou uměleckou ani výpovědní hodnotu jako studentský snímek *Pan Novák*, který byl natočený přímo v době brněnské bohémy a s jejími autentickými účastníky. Je klasickým pořadem české televize bez hlubší kreativní práce režiséra. Do této práce jsem ho zařadila proto, že je jednak dokladem o umělecké činnosti režiséra Karla Fuksy a druhak pramenem vypovídajícím o kariéře Franty Kocourka, člena brněnské bohémy v jejich pozdějších letech.

2.1 Definice brněnské bohémy

2.2.1 Brněnská bohéma a bohémství

Pro tuto práci je podstatné vymezení pojmu brněnská bohéma. Pojem brněnská, tedy v Brně působící, je mnohem jasnější, než pojem bohéma. Považuji za důležité detailně se v této práci jeho rozboru věnovat, protože v průběhu bádání jsem zjistila, že tento pojem bývá špatně vyložen, či vnímán nejednoznačně nebo s rezervou. Rovněž je důležité pojem obhájit, aby mohl být součástí názvu celé diplomové práce.

Relevantní je, že označení umělecké skupiny brněnská bohéma není oficiálním názvem. Proto by také bylo nepatřičné uvádět ho velkým písmem. Toto označení vzniklo spontánně jako určitá přezdívka, která se časem vžila, což nejlépe vypovídá o jeho vhodnosti. Literát Pavel Řezníček ovšem s tímto označením nesouhlasí a trvá na názvu Okruh demiurga Jana Nováka. Označení brněnská bohéma je však známější, používá se v tisku i mezi veřejností.

Brněnská bohéma byla tedy umělecká avantgardní skupina, která se semkla okolo básníka Jana Nováka. Název Okruh demiurga Jana Nováka (dle Vědecké společnosti Demiurga Jana Nováka) je další možností označení této skupiny.

Avantgardní, tedy novátorská a neoficiální. Nikdo z umělců bohémy nebyl ve Svazu československých umělců a nemohl se oficiálně živit uměním. Brněnská bohéma tedy působila převážně na poli undergroundu. Svoji povahou byla spíše recesistickou subkulturou, nelze ji označit za kontrakulturu.

V následující citaci z dodatku *K „Hvězdám kvelbu“* sepsaném 28. listopadu 1987 v rámci Vědecké společnosti Jana Nováka se k pojmu bohéma vyjadřuje Pavel Řezníček:

*Družina Jana Nováka nebyla bohémou, což má být označení umělců, kteří žijí na okraji společnosti v bídě, protože nemají jiný majetek, než své nadání.*²⁰

a cituje dvě definice z francouzské literatury:

*Laroussův encyklopedický slovník z roku 1865 říká: „Bohéma – jméno, jež se dává na základě podobnosti s potulným a tuláckým životem cikánů skupině mladých pařížských spisovatelů a umělců, kteří žijí ze dne na den z nejistých příjmů za plody svého ducha.“*²¹

*Henri Murger ve své předmluvě k ‚Výjevům ze života bohémy‘ píše: ‚Bohéma je jednou z etap uměleckého života: je to vstupenka do Akademie, nemocnice nebo márnice. A dodejme, že bohéma existuje a je možná jen v Paříži.‘*²²

S těmito definicemi bohémy potažmo bohémství se dá polemizovat ve dvou úrovních.

Jednak členové brněnské bohémy nežili potulně ani nebyli příživníky. Museli studovat nebo chodit do zaměstnání. Tehdejší režim jinou variantu nepřipouštěl. Pokud se však živili uměním, bylo to vždy neoficiální.

Další rovínou je, jestli lze použít pojem bohémství ve spojení s Brnem (namísto s Paříží). Pokud jej chápeme jako zobecňující metaforu pro nejistou etapu v kariéře umělce, ve které se teprve vyvíjí jeho styl a rýsuje další osud, je jeho použití vhodné.

Příslušník bohémy či vyznavač bohémství - bohém - nabízí širší možnost interpretaci. Bohém je člověk často kontroverzní a avantgardní, u něhož je předpoklad intelektu a vztahu k umění. Stav ducha bohéma vytváří v hmatatelném světě umění. Ne však lidové ani spontánní, je zde jistý předpoklad konceptu a konstrukce.

Často se označením bohém nazývá například nepracující či nezodpovědný člověk, tento převzatý význam však s tématem brněnské bohémy nesouvisí.

²⁰ ŘEZNÍČEK, Pavel. *Dodatek k hvězdám kvelbu*. Sepsáno 28.11 1987. Osobní archiv manželů Gaislerových.

²¹ LAROUSSE, P.A. *Encyklopedický slovník*. vyd. 1865. In . *Dodatek k hvězdám kvelbu*. Sepsáno 28.11 1987. Osobní archiv manželů Gaislerových. (V této a následující poznámce je uvedena druhotná citace, protože prameny samotné jsou špatně dohledatelné a psané ve francouzštině. Autor dodatku je sám překladatelem a znalcem francouzské literatury a proto jeho dodatek považuji za relevantní pramen.)

²² MURGER, Henri. *Výjevy ze života bohémy*. vyd. 1851. In . *Dodatek k hvězdám kvelbu*. Sepsáno 28.11 1987. Osobní archiv manželů Gaislerových.

2.2.2 Okolnosti vzniku brněnské bohémy

Bohéma pozvolna vznikala v první polovině šedesátých let. Dá se říct, že její členové splňovali kritéria v předchozí kapitole stanoveného bohémství. K jejímu rozpuku došlo zjednodušeně vzato po spojení dvou různých sfér brněnských umělců – literátů a výtvarníků.

V literárním okruhu byl roce 1968 byl problém s vydáváním knih a básnických sbírek. Mnohé nebylo možné v době normalizace oficiálně publikovat, ať už pro jejich obsah nebo pro profilaci autora. Literární díla neoficiální avantgardy vycházela samizdatem, protože byli na indexu, respektive nebyli členy Svazu českých spisovatelů.

Básně se recitovaly na autorských čteních a různých jiných pořadech, které byly před rokem 1968 přípustné, v pozdějších letech se však již odehrávaly na poli undergroundu. Příslušníci bohémy byli častými aktivními i pasivními účastníky těchto akcí.

Skální jádro „bohemáků“ vznikalo na literární půdě. V Brně byl pověstný básnický trojúhelník (graficky podle adres jejich bydliště) třech literátů - Pavla Řezníčka v jeho kvelbu na tehdejší D'Elvertově ulici (dnes Staňkova), básníka Jiřího Veselského a Jana Nováka (Gottwaldova 90, dnešní Cejl).

K Pavlu Řezníčkovi i Janu Novákovi je v této práci obsaženo dostatek informací. Jiřího Veselského nelze považovat za příslušníka bohémy, protože byl starší a v šedesátých letech již zformovaný umělec na vrcholu své tvorby. Akcí bohémy se přímo neúčastnil. Proto ho zmiňuji pouze okrajově. V mládí studoval na kněze, ale po převzetí moci komunistickou stranou se této kariéry vzdal a stal se stranickým básníkem. Jeho dílo je ovlivněno například Jakubem Demlem a jinými duchovně zaměřenými autory. S literáty Řezníčkem i Novákem se přátelil a tvořili spolu pověstné literární trio, ale patřil spíše k oficiálnímu uměleckému proudu.

K dalším začínajícím básníkům a literátům patřili Josef Pepča Stejskal, Leo Bacon Slanina a Antonín Konečný. Všechny spojovalo, že byli nohsledy a čtenáři díla jejich kolegů a předchůdců, brněnských básníků Oldřicha Mikuláška, Jana Skácela i Ivana Blatného. Snažili se najít sami sebe prostřednictvím literární tvorby.

Podobným způsobem se v Brně seznámila i skupina mladých výtvarníků. Výtvarná sféra vznikala převážně ze studentů vysokých škol s praktickým či teoretickým uměleckým zaměřením. Aby mohli tvořit svá díla, potřebovali dostatek svobodného prostoru. Postupně si sháněli po městě ateliéry, často v různých suterénech nebo sklepech. Málokdo pracoval sám, ateliéry si zařizovali nejčastěji po dvou nebo po třech. Jiří Havlíček a Milada Svozilová měli ateliér na Tomanově 6 v Černých polích, Jaroslav Sedláček a Alena Křenková zase na Gorkého 10. Kdo měl možnost, měl svůj ateliér doma.

Výtvarníci i jejich další přátelé se v nich scházeli a sdružovali ve volném čase po škole nebo po práci. Nejčastěji tiskli grafické listy a malovali obrazy. Společně potom pořádali výstavy.

Ve své vzpomínkové knize Arnošt Goldflam popisuje, svoje umělecké začátky v době, kdy pracoval v Brně. Začal amatérsky malovat obrazy a podařilo se mu dostat do ateliéru k malíři Janu Wolfovi, který byl na Marxově 13 (dnešní Spolková). Jeho příběh dobře reflektuje tehdejší společenskou situaci mladých umělců budoucí bohémy.

A tak jsem se vlastně stal takovým napůl malířem. Brzo jsem se seznámil s mladými kluky, kteří měli taky malířské ambice. To byli už tehdy a jsou vlastně dodnes výborní výtvarníci.[...]

Začali jsme dokonce společně dělat grafiku. Zajímaly nás různé techniky, tak jsme dělali lepty, suché jehly... začali jsme dělat i litografii [...]

Tehdy byl také velmi aktivní Klub přátel výtvarného umění při Domě umění. Měli jsme výstavy, pořádaly se různé happeningy a všechno možné. My jsme byli takovými aktivními předními členy.²³

a jmenuje konkrétní skupinu přátel, element budoucí bohémy:

²³ ŠTEDROŇ,P.- TRÁVNÍČEK,J.-GOLDFLAM, A.. *Několik historek ze života AG*. Brno: Host, 2006. s. 54- 55.

„Takže to byli Havlíček, Navrátil... Milada Svozilová a Karel Fuksa... Alenka Křenková...a lidé kolem, třeba Franta Kocourek.“²⁴

Tito lidé se zajímali o kulturu obecně a proto se účastnili nejrůznějších uměleckých událostí, které se tehdy v Brně konaly. Po čase se obě větve budoucí bohémy – literární a výtvarná - navzájem spřátelily a začaly se scházet a účastnit kultury společně.

„Takže pomaličku jsme se stávali s vývojem času takovými brněnskými figurami, ne neznámými. Večer jsme se scházeli vždycky v nějaké kavárně... To také vytvořilo základ té pozdější „brněnské Bohémy“. Byl to takový umělecký kvas, a ta doba byla také relativně živá, ta šedesátá léta“²⁵

Postupně se přidávali další známí, byli to mladí umělci a studenti. Vždycky když v Brně zamířili na vernisáž nebo do známého podniku, někoho ze svého výše zmíněného okruhu potkali.

„Chodili jsme velmi intenzivně na všechny akce, na všechna kina, na všechny filmy, co tehdy byly na vrcholu – Bergmanové, Kurosawa a Felloniové a všechno... Adolf Kroupa pozval slavného francouzského básníka Pierra Emmanuela... Konala se výstava fantaskního umění, například, v Jihlavě. Tak jsme všichni jeli do Jihlavy. Tam bylo přes Švankmajerovy, přes Medka všechno možné.“²⁶

Takto se propojily dvě umělecké sféry a vzniknul okruh lidí, kteří tvořili základ brněnské bohémy. Že budou „bohémou“ však zatím netušili. Byli okruhem mladých lidí, převážně studentů, s aktivním zájmem o umění a kulturu.

²⁴ Ibid. s. 55.

²⁵ Ibid. s. 55.

²⁶ Ibid. s. 57.

2.2.3 Objevení Jana Nováka

V roce 1965 došlo k fenomenálnímu objevu. Příslušníci budoucí bohémy potkali básníka Jana Nováka na jednom z autorských čtení. Z archivu plyne, že k setkání došlo 26. října 1965 na textapealu divadla Konvence ve Vysokoškolském klubu na Gorkého ulici, kde se sám Jan Novák představil ve smokingu jako socialistický básník.

Svým stylem, zosobněnou hyperbolou a přednesem je na první pohled a poslech uchvátil. Jan Novák údajně recitoval své verše na téma socialismus a „bohémáci“ se „smíchy váleli po zemi“. Byl snadno identifikovatelný a brzo se stal další známou figurkou brněnského undergroundu.

Bohéma byla po setkání s Novákem už větší skupina, která vyžadovala určitou strukturu. Jan Novák byl pozoruhodný a charismatický člověk a bez problémů se dostal do středu této skupiny, potažmo se stal jejím nejmenovaným vůdcem a postupně se vžil název brněnská bohéma. Pro podstatně mladší studenty a umělce byl Jan Novák jako ikona a vůdce ideální, protože si držel odstup. Bohéma k němu měla dvojí postoj - recesistický i vážný. Čím větší absolutno Jan Novák ve svém mesiášském modu hlásal, s tím větší nadsázkou ho bohéma vzývala. Interakce byla oboustranná a dvojaká. Jan Novák si myslel, že ovládá bohému a bohéma si myslela, že ovládá Jana Nováka. Zároveň však bohéma Nováka ctíla a Novák ctil bohému. Jednalo se o jedinečnou a absolutní nadsázku. Bohéma byla metaforou archetypů vůdce a davu, nebo otce a jeho dětí, chceme-li.

2.2.4 Členové a příznivci brněnské bohémy

Brněnská bohéma čítala kolem dvaceti různých příznivců z řad mladých studentů, umělců, intelektuálů a jejich známých. Někteří byli její neodmyslitelnou součástí, jiní přicházeli jen občas. Okruh bohémy se dá rozdělit na hlavní protagonisty kteří budou mít v závěrečné kapitole každý vlastní monografii, na další členy brněnské bohémy, které se pokusím umělecky ahistoricky zařadit, a na osoby mimo brněnskou bohému, které jsou však pro tehdejší brněnský kolorit něčím důležité.

Hlavními protagonisty bohémy byli, pomineme-li Jana Nováka, především literát Pavel Řezníček a režisér Karel Fuksa. Dále se budu v samostatné kapitole zabývat Arnoštem Goldflamem, Jiřím Havlíčkem, J.H.Kocmanem a Frantou Kocourkem. Tito protagonisté si zasluhují samostatné odstavce nejen proto, že byli v centru dění brněnské bohémy, ale také díky tomu, že se celoživotně aktivně věnují své umělecké kariéře a ve svém oboru získali uznání. Úspěšných umělců se z dřívější bohémy vyvinulo mnoho a nerada bych je opomenula, nicméně rozsah této práce je do jisté míry limitující.

Mezi další příslušníky brněnské bohémy tedy patřili básníci Zeno Kaprál (nar.1940), Josef Pepča Stejskal (nar.1945), Leo Bacon Slanina (1952). Zeno Kaprál je dnes uznávaným autorem prózy i poezie a žije v Brně. Leoš Slanina také žije v Brně a je aktivním básníkem. Josef Stejskal žije v emigraci v Sidney, Austrálie.

Z malířské suity patřili do bohémy studenti architektury Aleš Navrátil (1947), Milada Svozilová (1947 – 2000) a Alena Křenková (1947 – 1992). Také malíř Marak – Jaroslav Sedláček (1945 – 2008). Aleš Navrátil se stále věnuje grafice a malbě a je pedagogem na Fakultě architektury brněnské VUT.

Dalšími známými členkami bohémy byly sestry malířka a studentka architektury Ivana (1945) a kunsthistorička Mirka Hájkovy (1947). Obě v raných sedmdesátých letech emigrovaly a dodnes žijí v Itálii. Mirka Hájková je kurátorkou kulturních akcí.

Z ostatních uměleckých profesí sem patřili knihař Pavel Káňa a Ladislav Vacek, kteří vázali samizdatové sborníky, matematik Osvald Vašíček, takzvaný „koňský milionář“ (milovník žen), výtvarník, básník a autoklempíř František Jugas, který tvořil koláže. Osvald Vašíček je dnes docentem na ESF MU v Brně. Fotografové bohémy byli Miroslav Myška a Tomáš Těšlík.

Následující seznam vyjmenovává různé osoby, které nelze označit za členy bohémy, buď proto, že nebyli umělci, neúčastnili se akcí s Janem Novákem, nebo byli mimo avantgardní proud. Jedná se však o často citované postavy, bez kterých by se dění kolem brněnské bohémy neobešlo:

Byli jimi JUC.Adolf Tížek zvaný Dolfá či doktor Špína, známý brněnský bezdomovec, který byl nedostudovaný právník. Básník a zloděj aut Antonín Konečný s elephantitidou, který kradl auta. Retardovaný zpěvák Rudi Kovanda, kamarád Franty Kocourka.

Z umělecké sféry sem patří malíř Jan Wolf, který svého času sdílel ateliér s Arnoštem Goldflamem a provozoval UB Zlatoroh a Miloš Štědroň, s jehož svolením se konaly pořady bohémy v Malém divadle hudby.

A z té nejváženější tehdejší umělecké scény sem kromě básníků Jana Skácela, Oldřicha Mikuláška a Jiřího Veselského patřili docent Oleg Sús z filozofické fakulty, teoretik Jiří Valoch z Domu umění a kritik umění Ladislav Soldán.

2.2.5 Akce, na kterých se podílela brněnská bohéma

Ze záznamů o akcích, na kterých se brněnská bohéma podílela se dochovaly jen deníkové záznamy s daty v archívu J.H.Kocmana. Z četby Hvězd kvelbu a z rozhovorů s pamětníky, kteří se jich zúčastnili, se podařilo zrekonstruovat některé další okolnosti a detaily o jejich průběhů.

Převážně se bohéma účastnila aktivit, kde jako hlavní postava či organizátor vystupoval Jan Novák. Také Pavel Řezníček pořádal mnoho surrealistických pořadů. Bohéma na nich tvořila pověstné obecenstvo a kulisu. Mnohé z těchto akcí se opakovaly, jmenujme například textappealy, básnické pořady nebo Novákovy „přednarozeniny“. Často se potom společnost bohémy odebrala do nějakého podniku, kde zábava pokračovala. Jan Novák však vždy odešel bez dlouhého zdržování, protože byl abstinent.

Nejčastějšími dějišti kulturních akcí bohémy byly umělecká beseda Zlatoroh, Malé divadlo hudby a poezie a jazzklub Ornis.

Umělecká beseda (dále jen UB) Zlatoroh (v Hvězdách kvelbu klub Argonaut) byl klub, který sídlil na rohu ulic Lužánecká a Tř. kpt. Jaroše. Jeho zakladatelem a vedoucím byl malíř Jan Wolf. Kromě textappealů a dalších událostí tu často večer hrávala živá hudba.

Malé divadlo hudby a poezie při hudebně-historickém oddělení Muzea města Brna sídlilo v Janáčkově památníku. V letech 1963 – 1972 byl jeho ředitelem Miloš Štědroň, který dovoloval Janu Novákovi a „bohémákům“ konat zde různé akce.

Jazzklub Ornis vznikl v druhé polovině padesátých let. U jeho vzniku stál Otakar Žák a jeho přátelé. V roce 1965 byl přemístěn z Domu umění do suterénu Domu dětí a mládeže v Lužánkách. Později v tradici jazzklubu pokračovali Miloš Zmrzlý, Miloš Sedlo a další příznivci. „Bohémáci“ byli častými návštěvníky a posluchači jazzové hudby.

Z dalších pro bohému významných míst v tehdejší Brně jmenujme restaurace Muzeum a Bellevue (obě na dnešním Moravském náměstí) a Vysokoškolský klub na Gorkého ulici.

V archívu J.H.Kocmana se ve složce o brněnské bohémě dochovaly naprosto unikátní záznamy o akcích, na kterých se podílela. Údaje o těchto akcích nebyly dosud nikde publikovány. V rámci sběru pramenů pro studium brněnské bohémy bych následující výčet označila za zásadní a velmi přínosný pramenný materiál.

Jedná se převážně o akce Jana Nováka a o některé surrealistické pořady Pavla Řezníčka a další setkání, různé kulturní akce nebo i výlety. Tento seznam níže uvedu v chronologickém pořadí. K akcím, o kterých se mi podařilo zjistit něco více uvedu rozšířenou poznámku.

- 26.10 1965 - Seznámení bohémy s Janem Novákem, Textappeal divadla Konvence, VŠ klub
- 10.6. 1966 - pořad Postupující pohromy - Divadlo hudby
- 5.12. 1966 - pořad Nadsamec literatury Pavla Řezníčka (místo nedochováno)
- 1.5. 1967 - pořad Máj divadélka Jiskra na Cejlu – Jan Novák
- 29.2. 1968– Intimně intimní poesie, autorské čtení Gottwaldova 90 (Cejl), doma u J.Nováka
- 25.5. 1968 - pořad Jsem lepší člověk Pavla Řezníčka - UB Zlatoroh
- 8.3. 1968 - akce Co se dnes líbí hrát? – VŠ klub
- 5.4. 1968 - „Vietnam bude žít“ - večer Vietnamské poezie Jana Nováka – M.divadlo hudby a poesie
- 21.5. 1968 - pořad „Brněnská bohéma“ se představuje - UB Zlatoroh
- 5.6/ 15.6/ 13.7. 1968 - přednesy Jana Nováka na morovém sloupu na Náměstí svobody
- 22.6 1968 - Večer věnovaný Janu Novákovi
- 29.6 1968 - akce Co se dnes líbí hrát? - Náměstí svobody
- 6.7. 1968 - Kázání na Bílé hoře u Juliánova – Jan Novák
- 5.3. 1968 - promítání TV filmu *Amnestie* u Jana Nováka doma – (ve filmu vystupuje Jan Novák v roli zloděje. režie: J.Vanýsek)

- 23.1. 1969 – Textappeal brněnské bohémy – restaurace Bohéma, modrý salonek
- 19.3 1969 – Slet brněnské bohémy – Moravské muzeum, přednáškový sál
- 16.5. 1969 - založen klub Jana Nováka (více podrobností nedochováno)
- 20-22.5. 1969 natáčení filmu o Janu Novákovi v Brně – režie Karel Fuksa
- 26.5. 1969 - točí se postsynchrony k filmu (v brněnském Typosu)
- 30.5. 1969 – pořad Básnický veletrh –Pavel Řezníček – M. divadlo hudby a poesie
- 13.6. 1969 – pořad Jan Novák se představuje –Zelný trh, Moravské muzeum
- 26.7. 1969 Zouvalka – výlet na Brněnskou přehradu – „bohémáci“ pozváni na pionýrský tábor (táborák, noční koupání), kde trávila dovolenou rodina Wolfova
- 29.8. 1969 Textappeal– přednáší Jan Novák – klub při Moravském muzeu
- 15.11. 1969 „přednarozeniny“ (fakticky narozeniny) Jana Nováka s heslem: „básník je stále mlád“. Jan Novák slavil stále dokola 14, potom 15 a zase 14 let na znamení své nesmrtelnosti.
- 23.11 1969 – vernisáž Trienále 15/26 mladých umělců – Dům pánů z Kunštátu - zpívá se zde poprvé hymna Brněnské bohémy a Jan Novák čte referát o bohémě
- 5.12 1969 - Jan Novák – psychiatrická klinika UJEP, Bohunice – přednáška a recitace básní
- 10.12 1969 – Pavel Řezníček – „UDS“ – M. divadlo hudby a poesie (více nedochováno)
- 24.4 1970 - opera *Jan Novák Mesiáš* – čte se na Gottealdově 90 (Cejl) jako představení
- 5.6 1970 - Vietnam bude žít – večer poesie Jana Nováka –M. divadlo hudby a poesie
- 15.6 1970 - brněnská bohéma v letním kině na Stadioně na Lenivově (dnes Kounicova) – promítá se film o astronautech ze SSR a USA
- 29.7 1970 - Pavel Řezníček se koupe v leknínovém jezírku v Lužánkách před Ornisem
- 21.9 1970 - *Chléb dobře uvařený* – kavárna Viola na Národní třídě v Praze – čtení a představení Pavla Řezníčka, Jana Nováka a Franty Kocourka
- 16.10 1970 – pořad Poesie čistého srdce – M. divadlo hudby a poesie
- 4.11. 1970 - „Sade“ – Kníže klub na Lesné (více nedochováno)
- 16.11. 1970 – „Pernamentní přednarozeniny“ Jana Nováka - Gottwaldova 90 (Cejl)
- 27.11. 1970 - *Éros Joyce Monsourtové* – Pavel Řezníček - M. divadlo hudby a poesie
- 10.12. 1970 Přednáška o filozofii na filosofické fakultě UJEP – Jan Novák
- 1.4. 1971 - Texappeal BB – Pavel Řezníček a Trias (více nedochováno)

- 7.5. 1971 - sportovní trojutkáři - B.bohéma / Šelepka vs / Těžcí atleti, stadion Rosnička, Žabovřesky
- 26.2 1972 - fotografování s Pavlem Řezníčkem u Jana Nováka
- 31.5 1972 - *Proč nemám svého muže?* – Pavel Řezníček a Trias
- 21.2 1974 - Promítání filmu Karla Fuksy *Pan Novák* v televizi
- 29.3 1974 - pomyslné rozloučení – Pavel Řezníček natrvalo odstěhovaný do Prahy
- 16.11 1974 - „Přednarozeniny“ Jana Nováka
- 3. 3. 1980 - smrt Jana Nováka
- 18.3 1980 - bohéma se sešla na kremaci Jana Nováka (referát čte Franta Kocourek)
- 23.3 1980 - likvidace pozůstalosti po Janu Novákovi na Cejlu 90, J.H.Kocman, Zeno Kaprál a Pavel Káňa) – vyklidili byt a uschovali dílo
- 15.11 1980 1. „Přednarozeniny post ex“ u Fuksů na Obilném trhu a pak v Bellevue
- 14.11 1981 „Přednarozeniny post ex“ - U Stopků
- 13.11. 1982, 12.11.1983, 17.11.1984, 9.11.1985, 15.11.1986, 14.1.1987 „přednarozeniny post ex“²⁷

Při „dvaadesátinách“ zůstaly na účtu nezaplacená piva. P.Řezníček se rozčilil, vznikla roztržka a další přednarozeniny se už nekonaly. In Memoriam byla založena Vědecká společnost Jana Nováka Pavlem Řezníčkem. Zabývá se studiem významu jeho díla. Tato společnost se svým charakterem a působením odvíjí od brněnské bohémy, do její periody už však nespadá

2.3 Jan Novák

2.3.1 Život a osobnost

Pro tuto práci je relevantní vylíčit co nejvěrněji tuto ústřední postavu Bohémy, protože v mnohém inspirovala její charakter nabitý recesí a nadsázkou.

Jan Novák se narodil 16.listopadu 1925 v Rouchovanech u Moravského Krumlova. Zemřel ... 1980. Většinu života však působil v Brně. Údaje o jeho věku se často rozcházejí, sám Novák rád tvrdil, že je ročník 1935. Údajně proto, aby byl atraktivnější pro ženy.

V mládí studoval pět let obor psychologie – filosofie na filozofické fakultě UJEP, dnešní Filozofické fakultě MU. Díky jeho svérázným stanoviskům neobhájil diplomovou práci a

²⁷ Ze *Sedm kulminačních let Jana Nováka*, strojopis a *Akce Pavla Řezníčka*, rukopis. Osobní archiv J.H.Kocmana.

tudíž neobdržel absolutorium. Dle Řezníčkových Hvězd kvelbu tvrdil komisi u státní závěrečné zkoušky, že je nesmrtelný, a pochopitelně nebyl pochopen. V důsledku toho nemohl Jan Novák vykonávat intelektuální profesi a celý život pracoval jako dělník v různých podnicích, naposledy pracoval jako řidič v brněnské Zbrojovce.

Ve svém volném čase se věnoval psaní básní a různých jiných literárních děl. V roce 1965 vystoupil na veřejnosti a ve své básni *Vánoční sen* definoval brněnskou bohému. Tehdy se historicky poprvé objevil pojem brněnská bohéma.

Jan Novák proniknul do jejího okruhu a postupně ho začal ovlivňovat. V jejím rámci působil až do své smrti v roce 1980. Příslušníci bohémy docenili jeho svéráznou tvorbu a vnímali ho jako vítané oživení a přínos inspirace.

Jan Novák se považoval za demiurga. Mnozí ho označovali za blázna. Tato diagnóza sloužila spíše jako alibi k odvážným a potlesk strhujícím výstupům. Průkazné je, že byl exhibionista, řečník a básník. Novák byl také vzdělaná silná osobnost a poezii a filosofii bral se vší vážností. Svými verši a vystupováním dával najevo, že přehlíží jakoukoli lidskou malost.

2.3.2 Jan Novák a brněnská bohéma

Členové bohémy si Jana Nováka oblíbili z mnoha důvodů. Většina z nich dnes uvádí, že Novákovo absolutno, nadsázka a mesiášství, bylo vítanou recesí. „Bohémáci“ v ní Nováka uctívali a zásadně mu vykali. Byl vděčný za posluchače a jejich ohlas, ať už byl jakýkoli. Na případné urážky údajně reagoval památným úslovím: „Budiž jim odpuštěno, však oni se polepší, protože už jsou předem polepšeni!“. Po letech se dotazovaní členové bohémy shodují, že život v uměleckém okruhu bohémy a Jana Nováka byl dokonalým únikem a fantastickým světem sama pro sebe v jinak ponuré době.

Pokud se sešla ta správná sestava „bohémáků“ s Janem Novákem někde ve městě občas se jim podařilo vyprovokovat ho k veřejnému přednesu. Býval takto podnícen aby recitoval nebo přednášel na Morovém sloupě na Náměstí svobody nebo na kašně na Zelném trhu. Když se poté dostal do svého mesiášského modu, nebylo už pásmo myšlenek plynoucí mu z úst k zastavení. Často mu spontánně asistovali Pavel Řezníček jako komentátor a glosátor dění a Karel Fuksa jako provokatér, který vznášel otázky. Faktem je, že Jan Novák nerecitoval sám vzájemná.

V ulicích města Brna tak, nejvolněji do roku 1968, probíhalo performance. Kolemjdoucí se zastavovali a udiveně poslouchali nezřídka ideologicky odvážné texty. Později se dá hovořit o formě happeningu, kdy na Novákovy přednesy cíleně chodili členové bohémy (nebo okruhu Jana Nováka, dle mínění Pavla Řezníčka), kteří interaktivně reagovali na jeho přednes například tleskáním, klaněním nebo vzýváním.

Jan Novák neměl problém vžít se do role vůdce bohémy. S potěšením se nazýval jejím knížetem a otcem. Konečně měl své zástupy. Brněnská bohéma je reflektovaná v řadě jeho děl, což je mimo jiné dalším faktickým potvrzením její existence. V hymně brněnské bohémy, ze které zde uvedu jen zlomek, nešetřil chválu:

„...brněnská bohémo kraje světa vidíš

[...]

přes všechny vesmíry

svoje kroky řídíš

objímáš ty světy

všude překrásné jsou tvoji práce květy...“²⁸

Dalším dílem popisujícím bohému je sugestivní báseň Vánoční sen z 16.listopadu 1971. Je v ní obsažená ideologie bohémy, takové, jakou by ji Jan Novák rád měl. Sebe i bohému považuje opět jako střed světa a absolutně všeho dění. Je patrná touha po revoluci, změně a dosažení „věčného dobra“:

„Vánoční sen se mi zdál.

-- to byli všichni stateční

-- žádný se nebál uznati génia –

že jeho poesie je čistá a správná ve všem

- j e d i n á –

Celá brněnská bohéma žila v míru

²⁸ NOVÁK, Jan. *Hymna brněnské bohémy*. In J.H. Kocman. *JN a BB, pracovní verze*, 1980. Osobní archiv J.H.Kocmana.

Goldflam měl svůj vous až na zem dlouhý

Řezníček se mu smál a tahal za něj

Arnoštovi – ten Pavel

- *bradku svou promnul si také Havlíček Jiří*
- *po boku se svou milou – která ho ctíla*
- *byla to pravá – bohémská „idyla“*

však byla skutkem a jiná již nebyla.

A všichni ti ostatní – co k nám patří

- *jménem je „neznám“*

však znám jejich dobré činy

kterí jen pro to se rvou

aby byl svět jiný

[...]

Štěrba a Kocman a Vojta

Fuksa náš Karel přijel až z Prahy

Jugas a Sedláček a všichni jiní

[...]

Vánoční sen se mi zdál:

Poesie je hudba: jí

sama pravda a krása zní

[...]

Celá brněnská bohéma se sjednotila

a byla to síla – která otřásla světem

brněnské město se stalo středem všeho dění

celého vesmíru a jiného nebude a není

[...]

Vánoční sen se mi zdál - není to sen - je to skutečnost !

[...]

„zlé“ jsme již předem odsoudili

a ta vlna pravdy z Brna se šíří

- *všechny vesmíry zaplavila*
- *my ve všem jsme vítězi*
- *jediná aktivní síla*
- *mimo nás nic není*
- *nám jediným patří – vivat – a sláva -*

v i c t o r i a –

*Jan Novák, Brno, Gottwaldova 90*²⁹

2.3.3 Z díla Jana Nováka

Dílo Jana Nováka bylo po jeho smrti vyzvednuto členy bohémy J.H.Kocmanem, Zeno Kaprálem a Káňou. Poté jej J.H.Kocman roztřídil a zaevidoval do svého archívu jeho přepisy. Do svého pracovního spisu si ke kopiím díla Jana Nováka poznamenal:

*„I přesto, že část pozůstalosti byla v počátku likvidace bytu vhozena do popelnice, lze básníkův fyzický odkaz považovat za úplný, neboť v něm lze sledovat celoživotní kontinuitu jeho tvorby.“*³⁰

Originál díla byl odevzdán do Památníku národního písemnictví v Praze. Bohužel dosud není zpracován. Dílo Jana Nováka nebylo nikdy samostatně vydané. V posledních letech usiluje zejména Pavel Řezníček o vydání aspoň některé jeho sbírky.

Dle archívu písemná pozůstalost Jana Nováka čítala korespondenci, fotografie, libreta (sylaby a scénáře veřejných vystoupení), osobní spisy, studijní dokumenty (diplomovou práci) a básnické dílo. To se sestávalo z mnoha rukopisů, strojopisů, sešitů a sbírek. V archívu je kompletní seznam Novákových sbírek i s přesnými daty a obsahem básní (básně jsou uvedeny pro zjednodušení jen některé):

²⁹ NOVÁK, Jan. Vánoční sen. In J.H. Kocman. *JN a BB, pracovní verze*, 1980. Osobní archiv J.H.Kocmana.

³⁰ J.H. Kocman. *JN a BB, pracovní verze*, 1980. Osobní archiv J.H.Kocmana.

Poesie 1959 (Říjnová revoluce, Vítání jara), (Říjnová revoluce, Vítání jara), Ireně (1964) (Důvěřuj mi, Miluji Tě), Na kašpárky (1966) (Bohém, Vlci), Písň lásky (1968) (Já miluji Tě, Tobě jen) Kázání na Bílé hoře (1968), Aniče (1966) (Způsobil, S Tebou), Básník (1969) (Není oblíben, Poesie), Filosofie (1969) (Já prosím Vás, Komunismus) Já: Jan Novák (Rovnost, Vietnam), Mesiáš (Jsem, Umění, Komunismus), Intimně intimní poesie.³¹

Jak je z názvů sbírek patrné, Novákův básnický odkaz obsahuje poezii lyrickou a milostnou, poezii stranickou a politickou i poezii epicko dokumentárního charakteru, často žertovnou (básně o bohémě).

Pro představu o jeho díle považuji za vhodné uvést některé názvy básní, které v mnohém vypovídají o samotném jejich obsahu. Z lyrických jsou to: *O Tvých nohou zdál se mi sen (1963), Krásných paní milování (1966), Láska (není zdržovat svět) (1968), Jsi krásná (dívko jak pohádka) (1966), Bud' stále šťastnou (-)*.

Mnohé působí až kompromitujícím dojmem: *Byli jsme spolu (Evičce) (1963), Tvůj panenský nádherný vlas (Martičce) (1972), Ilonce Fišerové k patnáctým narozeninám , Ilonka s Jituškou na návštěvě u nás, Ilonka s Jituškou v třešňovém háji, Dalas mi (Kvítek březový) a další*. Vzhledem k jejich názvu není divu, že básník Jan Novák byl často podezírán, že má pedofilní úchylku. Jeho lyrická poezie je prostá a srozumitelná, klidně i mladému děvčeti. Verše mají viditelný nádech naivity.³²

Jan Novák obdivoval Karla Hynka Máchu. Rád zdůrazňoval, že se narodili ve stejný den (16.listopadu). Po jeho vzoru napsal také lyrickou báseň Máj. Její recitaci údajně uváděl slovy: „Máchovo dílo všichni jistě znáte. Proto si poslechněte můj Máj.“ a přednášel:

Máj

Máj: to je jiskra života,

ta doba před májem

a máj, ten je tak krásný

ráj života a světa ráj.

Divíš se dívce, že chce mít hochu

³¹ J.H. Kocman. *JN, pracovní verze*. Osobní archiv J.H.Kocmana.

³² *Ibid.*

*a dělit se s ním o krásy života
že chce mu dát sebe
však chce ne, aby byl hodný
ale aby ji šťastnou dělal
ten štěstí poklad bude mít v sobě
nikdo jej nevezme
a bude jej v sobě nést...
ať ji cokoli potká
však potká mě jen to
co jsem si sám přivolal
vyvolal předem, to je mým „credem“:
postoj je život
a to jsou fakta vydobytá předem.[...]”³³*

Je patrné, že autor se snažil o lyrickou poezii, ale téma se mu zvrhlo k zobecnování a poučování o podstatě světa. Tento jev je v jeho poezii častý.

V politické poezii Novák vyniká, protože je patrné jeho skutečné zaujetí pro věc. Z jeho básní zaujmou: *Školská reforma* (1964), *Kubánská revoluce* (1962), *Přátelé sovětského svazu* (1969), *Říjnová revoluce* (1967, 1968), *Sovětským druhům* (1969) přičemž je zajímavé sledovat letopočty jejich vzniku. Jasně lze rozpoznat vzor proletářské stranické poezie.

Dále se z pozůstalosti Jana Nováka dochovaly vědecké práce a spisy filozofického charakteru: *Filosofie věci* (1966), *Filosofie světa* (1969), *Estetika uměleckého díla*, *Cítím svět a vím co potřebuje*, *Brno (je středem všehomíra)*.³⁴

Motivy velikášství a určitého egocentrismu se v Novákově díle filozofického a politického charakteru stále opakují. Jan Novák měl údajně diagnostikovanou paranoii velikášství. Ve skutečnosti byl pravděpodobně výjimečně ucelenou osobností. Jeho styl je velmi jednoduchý a jednoznačný. V mnohých dílech psal pásmo jednoduchých a logických axiomů za sebe. Čitelným posláním v jeho díle je obeznámit lidstvo se skutečností a spasit jej

³³ NOVÁK, Jan. *Máj*. In J.H. Kocman. *JN, pracovní verze*. Osobní archiv J.H.Kocmana

³⁴ J.H. Kocman. *JN, pracovní verze*. Osobní archiv J.H.Kocmana

V opeře *Jan Horák - Mesiáš* která je již vyspělým dílem, se opakují velmi jednoduché fráze. Dá se říct, že Jan Novák předznamenal minimalismus. Text má být přednášen pomalu v jednoduché melodii, připomíná modlitbu. Přednes této části textu je oblíbenou atrakcí „bohémáků“ i po létech:

[...]

Ó sana sana sana sana

Ó Jana Jana Jana Jana

Novák – Novák – Novák -

Ó vy bídní žehnám Vám [...]

bijte se v prsa a jděte do sebe

jedině tak se dostaneš do nebe.

Nebe je moudrých a né bigotních

alelujááh

alelujááh³⁵

Jan Novák měl ve svém repertoáru veselé básně, nejen o brněnské bohémě, které svědčí o tom, že se dokázal přátelit a měl smysl pro humor. Jeho dílo je tedy skutečně všestranné.

Báseň Brněnská Zoo

Byli jsme v neděli v Zoo

s kolegou Fuxou a Řezníčkem

v brněnské zahrádce Zoo

před Bystrckým rybníčkem

[...]

Měly jít s námi pěkné holky

ty se však nedostavily

proto já z zlosti

³⁵ NOVÁK, Jan. *Jan Novák Mesiáš*, opera. In *Pan Novák*. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Praha: FAMU, 1953. do.F. 35 mm.

*je také nejmenuji. JN*³⁶

Je patrné, že básně Jana Nováka mají určitou estetickou hodnotu, nemají však většinou vysokou uměleckou hodnotu. Význam Jana Nováka netkví v jeho básnickém díle, ale v přínosu, který měla jeho konvence nabourávající osobnost. K jeho nejsilnějším uměleckým prostředkům patřily přednes a performance, při kterých mohl uplatnit své charisma.

2.4 Monografie hlavních protagonistů brněnské bohémy

2.4.1 Pavel Řezníček

Pavel Řezníček se narodil 30. ledna 1942 v Blansku. Nebyl vysokoškolsky vzdělaný, po maturitě studoval nástavbu na Střední knihařské škole. Byl sečtělý intelektuál s velkým zájmem o umění. V letech 1961 - 1963 žil v Plzni a skládal povinnou vojenskou službu, kde se setkal s básníkem Petrem Králem, který v něm probudil zájem o surrealismus. Od té doby se začal více zajímat o literaturu a poezii, i když se živil převážně jako řidič a stavební dělník.

V letech 1965 - 1974 žil životem brněnské bohémy, kterou naplňoval svým živlem. Bydlel na Staňkově (D'Elvertově) ulici v nířařském kvelbu (krámě). Poprvé na veřejnosti vystoupil v roce 1965 s divadlem Konvence v Klubu Antonína Trýba na LF v Brně, pro které sestavil hrané básnické pásmo *Ďáblův ocas je bicykl*. V tomto pásmu se prolínaly básně André Bretona, Salvátora Dalího a Tristana Tzary v Řezníčkových překladech. Publikačně debutoval básněmi v roce 1967 v *Sešitech pro literaturu*, ve stejném periodiku publikuje o rok později svůj překlad *Návštěvy na výstavě* od Rousseaua.

V čele brněnské bohémy inicioval mnohé výstupy Jana Nováka i jiné akce.

³⁶NOVÁK, Jan. *Brněnská Zoo*. In J.H. Kocman. *JN, pracovní verze*. Osobní archiv J.H.Kocmana

Na jaře 1974 se přestěhoval do Prahy, čímž končí jeho působení v brněnské bohémě. Zde začal roku 1975 vydávat samizdatový almanach *Doutnák* se surrealistickým zaměřením, který vychází dodnes. Často v něm nalezneme právě Řezníčkovy vlastní básně.

Jeho tvorba byla do roku 1989 na indexu zakázaných knih, tudíž vycházela jen samizdatem. Roku 1986 vydal poprvé samizdatem román *Hvězdy kvelbu*, které se po revoluci dočkaly ještě dvou oficiálních vydání 1991 a 2007 v nakladatelství Host.

K další próze patří romány *Strop* (Mladá fronta, 1991), *Vedro* (Mladá Fronta, 1993), *Zvířata* (Pragma, 1993), *Alexandr v tramvaji* (Pragma, 1994), *Zrcadlový pes* (Host, 1995), *Holič a boty* (Pragma, 1997) a samozřejmě i další díly *Hvězd kvelbu: Hvězdy kvelbu II aneb Popel žhne* (1996), *Blázny šatí stvol* (1998) a jejich volné pokračování *Nehtem natrhneš hlavy jejich*.

Z poezie vyšly sbírky *Kráter Resnik a jiné básně* (Revolver Revue, 1990), *Plovací sval* (Moaré – Clinamen, 1995), *Hrozba výtahu* (2001).³⁷

Pavel Řezníček je tedy autorem mnoha surrealistických knih a básní a souboru absurdních mikropovídok. Z periodik své dílo vydává například v Literárních novinách. Jeho básně najdeme i ve světě, jsou hojně zařazeny v antologiích surrealistické poezie (Paříž, Mnichov, Lisabon, Londýn) a vychází i v mnoha zahraničních literárních časopisech. Jeho knihy se dočkaly i zahraničních vydání (například román *Strop* vyšel v roce 1993 ve Francii v nakladatelství Gallimard s předmluvou Milana Kundery, dále také v Itálii)

Dnes žije stále v Praze, věnuje se nadále vlastní literární tvorbě a krom toho příležitostně překládá z francouzštiny.

Přínos Pavla Řezníčka jako umělce v rámci brněnské bohémy je značný. Stál u zrodu všelijakých kulturních dobrodružství bohémy a sám byl nezaměnitelnou figurou tehdejšího města jako takzvaný „muž s bradkou pod nosem“. Rovněž je autorem rozsáhlého díla, které zaznamenává činnost bohémy svérázným a vhodným retrospektivním stylem. Nespornou předností pramenů tohoto autora je, že se aktivně zasloužil o jejich vydání, tedy potažmo dostupnost a zachování.

³⁷ URL: <<http://www.ipetrov.cz/autor.py>> [cit. 2010 -04 -03]

2.4.2 Karel Fuksa

Známý režisér a scénárista České televize Karel Fuksa se narodil 30.července 1946 v Brně. V letech 1965 – 1971 studoval filmovou režii na FAMU v Praze. V těchto letech také působil jako aktivní člen brněnské bohémy.

Později pracoval řadu let jako zaměstnanec v České televizi jako pro kterou režíroval celou řadu známých televizních filmů převážně dokumentárního charakteru (*Poslední hudci*, 1974, *Sáháré*, 1986; *Tři skláři*, 1992; *Brněnské morytáty*, 1993; *Profesí režisér, malířem z radosti*, 1994; *Švédové před Brnem*, 1995; *Následník trůnu*, 1996; *Elba stopami císaře*, 1997; *Malíř František Foltýn*, 1999; *Náš člověk v Paříži*, 2000; *Záhadná smrt korunního prince Rudolfa*, 2002; *Vzpomínky, které neshořely*, 2003; *Strážkyně ideálů*, 2008 a mnohé další. Je autorem televizních seriálů (*Via Imperialis*, 2000; *Klášterní říše*, 2002) a mnoha dalších pořadů (*Za dveřmi je AG* 2002).

Během let neváhal ujmout se i divadelní režie (*Maryša*, 1996; *Červený a černý*, 2006; *Doma u Hitlerů*, 2009).

Mimo režisérské a scenáristické profese se dlouhodobě věnuje i výtvarné tvorbě. Profiloval se od grafiky, přes hliněné sochy, které vystavoval s Arnoštem Goldflamem, až k plastikám a užitému umění ze skla. Společně s Arnoštem Goldflamem tvořili pověstné duo nejen v časech brněnské bohémy. Jejich životní heslo zní: *LSD (Láska či přátelství, Spolehlivost, Důvěra)*.³⁸ Karel Fuksa aktivně vystavuje a je zastoupen v mnoha galeriích v České republice.

Kromě své umělecké kariéry se věnuje aktivně sportu. Od cyklistiky pozvolna přešel k vytrvalostnímu běhu. Zúčastňuje se pravidelně a s nadšením mnoha maratonů a závodů doma i v zahraničí. Na Brněnské pětadvacítce běžel v roce 2009 už svůj neuvěřitelný 43.ročník.

Jeho přínos pro brněnskou bohému jako takovou spočívá zejména v natočení poutavého dokumentu Jan Novák s velkou výpovědní hodnotou. V okruhu bohémy byl považován za tichého iniciátora interakcí mezi Janem Novákem a dalšími předními protagonisty bohémy.

³⁸ URL: < <http://www.csfd.cz/reziser/33878-karel-fuksa/> > [cit.2010-05-13]

Jiří Hynek Kocman se narodil 6. srpna 1947 v Novém Městě na Moravě. V letech, kdy působil v brněnské bohémě byl studentem Vysoké školy veterinární v Brně. Po absolvování v roce 1971 pracoval až do roku 1996 v oboru klinické farmakologie, legislativy, registrace a informatiky veterinárních léčiv v Ústavu pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv v Brně. Mimo svoji původní profesi se však už od roku 1965 intenzivně zabývá výtvarným uměním.

Jeho tvorba se vyvíjela od experimentální grafiky, přes vizuální a konkrétní poezii do oblasti konceptuálního umění. Posledních třicet let se zabývá výrobou autorských knih a ručních papírů.

Soukromě, rovněž od roku 1965, studoval estetiku u prof. Jiřího Valocha, od roku 1976 nauku o papíru a uměleckou knižní vazbu u Jindřicha Svobody a od roku 1979 restaurování papíru a knih u Tomáše Vyskočila.

Kromě vlastní umělecké tvorby a studia se J.H.Kocman v průběhu let věnoval shromažďování a třídění archívního materiálu, což vedlo k vytvoření osobního archívu zaměřeného na uměleckou oblast, který během let nabyl značného rozsahu a získal věhlas jako unikátní sbírka artefaktů a dat.

Při zřízení Fakulty výtvarných umění VUT v Brně roku 1992 byl osloven, aby se ujal vedení nově otevřeného Ateliéru konceptuálních tendencí. J.H.Kocman přistoupil pouze na externí spolupráci s touto institucí. Vedl některé přednášky (Konceptuální propedeutika, Nauka o papíru, Nauka o knize) a později i praktická cvičení (Základy knihařství, Základy knižní vazby)

V roce 1996 se habilitoval na Akademii výtvarných umění v Praze. Jako interní pedagog zakládá na FaVU VUT Kabinet papír a kniha, který se pozvolna profiluje a v roce 1998 se mění na Ateliér papír a kniha, který je ve svém konceptuálním pojetí jedinečným v kontextu středoevropského univerzitního prostředí. Jako vedoucí tohoto ateliéru působí J.H.Kocman aktivně dodnes.

Svoji tvorbu J.H.Kocman prezentoval na čtrnácti samostatných výstavách doma a na jedenácti v zahraničí. Participoval na zhruba osmi desítkách kolektivních výstav u nás a na dalších sto osmdesáti v zahraničí. Z ocenění obdržel čestné uznání na 5.trienále umělecké knižní vazby

v Praze roku 1985 a 1.cenu na 6.trienále umělecké knižní vazby v Kroměříži roku 1989. Od roku 1965 je členem International association of papermakers and paper artists, Basel a od roku 1986 Center of book arts, New York. Je zastoupen v mnoha sbírkách doma i v zahraničí.

Postava J.H.Kocmana je v rámci brněnské bohémy cenná právě díky množství a kvalitě informací, které si zaznamenal do svého pověstného denníku a které se později dochovaly v jeho archívu. Tento zdroj vypovídající o tématu je po létech unikátní.

2.4.3 Jiří Havlíček

Brněnský grafik a malíř Jiří Havlíček se narodil 14.dubna 1946 v Brně. Vystudoval Teorii a dějiny výtvarného umění a výtvarnou výchovu na Masarykově universitě v Brně. Jeho tvorba se vyvíjela od surrealistického k fantasknímu umění.

První etapa jeho tvorby proběhla v letech 1965-1970 a zahrnuje autorovy kresby a grafické listy inspirované esoterikou a práce, které jsou chronologicky spjaty s obdobím jeho působení v brněnské bohémě.

Jiří Havlíček byl kromě domácího prostředí ovlivněn četnými kontakty, které udržoval s umělci v zahraničí. Jednalo se o představitele surrealistického a fantaskního umění kterými byli především Vratislav Effenberger, který zveřejnil Havlíčkovy ranné práce v surrealistické revue Analogon. Neméně směrodatné bylo pro jeho tvorbu i přátelství s Martinem Stejskalem, Pavlem Řezníčkem a také s brněnskými přáteli z fakulty Arnoštem Budíkem a Václavem Pajurkem. S těmi v roce 1966 založil surrealistickou skupinu *Lacoste*. Později vznikla skupina výtvarníků *Merlin sedmi*, kteří společně v průběhu let zrealizovali několik výstav doma i v zahraničí. Recipročně se pak u nás konala řada výstav zahraničních surrealistů v brněnském Domě umění.

Uvolněná atmosféra druhé poloviny šedesátých let tak příznivě napomohla rozvoji výstavní a publikační činnosti neoficiálních skupin, ale otevřela i jedinečnou a dosud těžko realizovatelnou možnost cestování a kontaktu se zahraniční avantgardou..

V letech 1971-1981 Jiří Havlíček vytvořil mnoho samostatných grafik a cyklus *Graphica Alchymica*. V těchto letech bylo jeho dílo inspirované křesťanskou esoterikou, kabalou a židovstvím.

Došlo u něj k přechodu od surrealismu k fantasknímu a bizardnímu umění. Jeho obrazy jsou plné opakujících se mystických symbolů, hieroglifů a emblémů. V letech 1972 – 1974 vznikly další grafické cykly *Ježíš Kristus*, *Křesťanští mystici* a *Alchemystici*.

V osmdesátých letech kombinoval grafickou s malířskou tvorbu a rozvíjel tušovou kresbu. Jeho dílo se stávalo stále barevnějším. Kombinovanou technikou zobrazoval fantaskní města a obrazy z budoucnosti. Často se jedná o manýristicky propracované vícevýznamové útvary vytvářející svojí spleť labyrinty a obrazce.

V devadesátých letech v jeho tvorbě kombinovaná technika ustupuje čisté kaligrafii. Jiří Havlíček často využívá symboly kříže, kruhy a ornamenty převzaté z křesťanství i z orientálních náboženství. S nimi zaplňuje plochy obrazů v cyklickém rytmu. V podobném duchu se nese jeho tvorba dodnes.

V současné době je pedagogem na katedře výtvarné výchovy PDF MU a aktivně se věnuje tvorbě.

V roce 1967 měl první individuální výstavu v Jazzclubu Ornis v Brně. Od té doby zrealizoval na čtyři desítky samostatných výstav doma i v zahraničí a byl také reprezentován na mnoha kolektivních výstavách. Jeho dílo je zastoupeno v Muzeu města Brna, v NG v Praze, dále ve sbírkách ve Francii (Paříž), v Itálii (Milán, Torino), Německu (Stuttgart, Berlin) i jinde ve světě.³⁹

Dílo Jiřího Havlíčka čítá na čtyři sta grafických listů, maleb a kombinovaných technik. Jeho jedinečnost v rámci brněnské bohémy spočívala právě v iniciaci styku s uměleckými skupinami avantgardního rázu doma i ve světě a v realizaci mnoha výstav s dalšími členy bohémy.

2.4.4 Arnošt Goldflam

Arnošt Goldflam se narodil 22.zářím 1946 v Brně. Jeho otec si přál, aby byl lékař a tak po absolvování gymnázia nastoupil roku 1963 na Lékařskou fakultu dnešní Masarykovy univerzity v Brně. Jelikož nedokončil první ročník, odešel v roce 1964 pracovat jako dělník na Brněnské veletrhy. Později pracoval až do roku 1971 jako úředník v Cheposu.

³⁹ HAY, G., Kenneth a kol.. *Jiří Havlíček Graphica Alchymica Cosmica and Scatologica*. 2006.

V těchto letech se ve svém volném čase začal věnovat výtvarné tvorbě. Seznámil se s několika brněnskými umělci včetně Jana Wolfa, který ho vzal do svého ateliéru. Ostatní okolnosti z této doby jsou citovány výše. Nicméně takto se Arnošt Goldflam zapojil do paralelního světa brněnské bohémy. Během své umělecké kariéry se profiloval nejdříve výtvarným směrem, kdy tvořil grafiky a později plastiky. Později se sblížil s režisérem Karlem Fuksou, se kterým dokonce bydlel v bytě v Brně na Obilném trhu, který pomáhal s dalšími kamarády a bohémáky stavět. Inspirován Fuksou pojal myšlenku věnovat se režii.

V letech 1971 – 1976 studoval JAMU v Brně, obor operní režie. Během studia působil v amatérských souborech Divadla X.

Po dokončení studií začal s režii v divadle Večerní Brno a poté přesídlil do Prostějovského Hanáckého divadla, kde působil až do roku 1993 (později HaDivadlo).

Od roku 1993 je bez stálého angažmá, ale spolupracuje i nadále s HaDivadlem v Brně, s mnoha klubovými divadly v Praze, například s Divadlem na Zábradlí, Studiem Ypsilon, Divadlem Komédie, Dejvickým divadlem, Divadlem v Dlouhé i s Národním divadlem a mnoha dalšími divadly doma i v zahraničí. Také působí jako pedagog na JAMU a AMU.

Je autorem mnoha divadelních her (*Horror*, 1981. *Biletářka*, 1982. *Jeden den*, 1983, *Červená knihovna*, 1985. *Agátománie*, 1985. *Písek*, 1987. *Jedna noc aneb Sen*, 1986. *Lásky den*, 1994. *Sladký Theresienstadt*, 1996. *Smlouva*, 1998. *Komplikátor*, 1999. *Ředitelská lóže*, 2003. *Stará baba tančí*, 2005. *Dámská šatna*, 2005. *Masochista*, 2006 a dalších), které si často sám režíruje. Většina z nich se dočkala své premiéry v HaDivadle, v divadle Archa v Praze a mnohé také v Klicperově divadle v Hradci Králové.

Mimo hry napsal několik dramatizací pro divadlo (Franz Kafka: *Proces*, *Proměna*. Božena Němcová: *Babička*. Karel Poláček: *Okresní město*, *Hostinec u kamenného stolu*) a režíroval řadu rozhlasových realizací. Také je autorem povídkové prózy (*Pořád o jednom a jiném*, *Osudy a jejich pán*), knížek pro děti (*Tatínek není k zahoeení*) a dvou operních libret.

Rovněž spolupracuje s českou televizí, režíroval několik dokumentárních pořadů a píše televizní scénáře. Známy je především z účinkování ve filmech *Tisícročná včela* (Juraj Jakubisko, 1983), *Yentl* (Barbra Streisend, 1983), *Kačenka a strašidla* (Jindřich Polák, 1992), *Dědictví aneb Kurvahošigutntag* (Věra Chytilová, 1992), *Fany* (Karel Kachyňa, 1995),

Lotrando a Zubejda (Karel Smyczek, 1997), *Otesánek* (Jan Švankmajer, 2000), *Nuda v Brně* (Vladimír Morávek, 2003) a jiných televizních inscenacích, pořadech a seriálech.⁴⁰

Dnes je pravděpodobně mediálně nejznámějším protagonistou dřívější brněnské bohémy. Často poeticky uvádí, že období kdy se v ní angažoval bylo nejhezčím v jeho životě.

2.4.5 Franta Kocourek

Silák Franta Kocourek se narodil 21. února 1947 v Brně Řečkovících. Již v útlém věku začal s tréninkem v Brně - Pisárkách v oddíle Rudá hvězda. Časem se vypracoval jako zápasník a stal se z něj pověstný a obávaný soupeř. Kromě toho, že byl sportovec, vyučil se písmomalířem a pracoval na brněnském výstavišti. Poté pracoval také jako uhlíř, natěrač a v jiných dělnických profesích.

Díky svým siláckým kouskům, které předváděl na veřejnosti se brzo proslavil. Stala se z něj populární a svérázná postava města Brna. Jako silák pořádal performance pro publikum i v zahraničí. Vystupoval v kabaretech ve Vídni pod pseudonymem *Boris Tyger* nebo *Zlatý Torro* s „image“ siláckého showmana a gladiátora. Jeho spolupracovník a manager byl František Kocman.

Kousky, které prováděl vyžadovaly mimořádnou fyzickou odolnost a odvalu. Například se nechával přejet autem, štípat si špalek na hlavě či na prsou, nebo předváděl trhání telefonních seznamů. Kromě nebývalé síly a entusiasmu měl veliký smysl pro humor a liboval si v kanadských žertících.

Franta Kocourek byl jako umělec především mistr performance. Později, když se přidal ke skupině brněnské bohémy, začal psát básně i povídky v „hantecu“, byl však velký mystifikátor.

Příležitostně účinkoval jako herec v Divadle na provázku a v HaDivadle. Kromě toho byl i manažerem skupiny Los Brňos a Rudi Kovandy. (V Brně se traduje známá historka, jak Franta Kocourek přihlásil Rudiho Kovandu do soutěže o Zlatého Slavíka. Poté skoupil v okolí časopisy Mladý svět s hlasovacími lístky a jeho přátelé Rudimu poslali hlasy. Rudi Kovanda, který byl mentálně postižený a špatně mluvil, málem vyhrál Slavíka namísto Karla Gotta.)

⁴⁰ ŠTEDROŇ,P.- TRÁVNÍČEK,J.-GOLDFLAM, A.. *Několik historek ze života AG*. Brno: Host, 2006. s.226 - 237.

Později účinkoval Franta Kocourek i před kamerou, Hrál role ve filmech *Páni Edisoni*, 1987, *Antonyho šance*, 1986, *Kára plná bolesti*, 1985, *Balada pro banditu* 1978, *Tím hůř, když padnou* 1972. Zemřel náhle 7.července 1991 na zástavu srdce ve Víru – Hrdé vsi.⁴¹

O Frantovi Kocourkovi se traduje, že to byl filantrop. Údajně znal všechny lidi v Brně a tudíž nechybělo moc a stal se i členem brněnské bohémy. Ve své době byl rozhodně jejím nejslavnějším protagonistou. Pamětnou událostí byla především jeho obrovská svatba, kde se také všichni „bohémáci“ i další lidé z okolí bohémy sešli.

⁴¹ URL: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Franta_Kocourek > [cit.2010- 05- 05]

3. ZÁVĚR

V závěru této práce se dostáváme objektivnímu shrnutí informací o brněnské bohémě obsažených v předchozím textu a k definici její specifičnosti.

Historicky se bohéma začala formovat v první polovině šedesátých let. Zásadní pro vznik brněnské bohémy byl rok 1965, kdy došlo k pamětnému a fenomenálnímu objevu Jana Nováka, který se objevil na textapealu ve VŠ klubu s přednesem své socialistické poezie.

Svého vrcholu dosáhla brněnská bohéma v letech 1966-1973, kdy se její příslušníci aktivně scházeli. K největší kulminaci akcí, na kterých se bohéma podílela, docházelo v letech 1969-1970.

Skupina bohémy začala upadat v první polovině sedmdesátých let, protože většina jejich příznivců z řad studentů už dokončila studia na vysokých školách, tudíž neměli tolik času jako dřív. Začali chodit do zaměstnání a zakládali rodiny. Další část příslušníků bohémy emigrovala do roku 1970.

Zásadním oslabením pro bohému byl odchod Pavla Řezníčka do Prahy v roce 1974, který zde našel okruh spřízněných literátů - surrealistů. Přestal se tedy v brněnské bohémě angažovat. Definitivní konec bohémy přišel podle většiny pramenů s náhlým úmrtím jejího nejmenovaného vůdce Jana Nováka v roce 1980. Po jeho smrti se už okruh přátel z dřívější bohémy scházel jen na vzpomínkových „přednarozeninách“ Jana Nováka.

Po zařazení bohémy do historického kontextu je důležité podotknout, že, jak z předchozích dat vyplývá, události po roce 1968 omezily činnost bohémy až s odstupem delší doby. Dřívější členové bohémy uvádějí, že jejich tvorbu a aktivity politická situace po roce 1968 zásadně neovlivnila. Naopak, nenechali se zpřísněním režimu v paralelním světě bohémy vyvést z míry.

Společenské jádro brněnské bohémy tvořili studenti vysokých škol (architektury, dějin umění) a někteří starší intelektuálové, kteří byli umělecky aktivní. Prostřednictvím různých setkání bohémy se vzájemně inspirovali, podporovali se a dodávali si sebevědomí nezbytné pro úspěch v jejich tvůrčím odvětví. Podstatné je, že „bohémáci“ byli velmi mladí a teprve se umělecky formovali. Nebyli hotovými osobnostmi a umělci, teprve hledali své zařazení a formovali svůj styl.

Klíčovým přínosem bohémy byla možnost interakce mezi jejími členy. Z práce vyplývá, že brněnská bohéma byla nezávislou skupinou umělců kteří tvořili samostatně, ale žili společně.

Bohéma svým způsobem plnila funkci oficiálně neexistující instituce, která by dávala mladým umělcům možnost inspirovat se a vyvíjet na svobodné půdě. Pro generaci protagonistů bohémy znamenala zjednodušeně vzato praktickou školu života v uměleckém světě.

Esteticky není možné bohému jednoznačně zařadit, protože její umělci se v době svého vývoje nechali inspirovat mnoha různými směry.⁴²

Obecně vzato můžeme bohémou označit období života umělce, ve kterém se teprve vyvíjí a jeho budoucí existence není jistá. Pokud použijeme pojem bohéma v takto přeneseném slova smyslu, není nutné vázat jej k Paříži a můžeme ho aplikovat i v Brně. V ostatních intencích není přirovnání k pařížské bohémě vhodné například proto, že členové brněnské bohémy měli sociální zázemí a uměním se neživil.

Dalším podstatným tématem této práce je jedinečnost a specifčnost brněnské bohémy. Jak se ukázalo, spočívala právě v postavě Jana Nováka, který dokázal zaujmout a shromáždit lidi kolem sebe. V průběhu výzkumu se ukázalo, že brněnská bohéma od Jana Nováka nelze oddělit a naopak. Podle naprosté většiny dotazovaných protagonistů by bohéma bez Jana Nováka vůbec neexistovala, nebo by minimálně nebyla v ničem neobvyklá.

Jan Novák byl přesně tím, koho bohéma potřebovala aby vznikla. Vnesl do myšlení brněnské bohémy svoji typickou nadsázku a absolutno, kterými povznesl okruh jejích protagonistů nad všednodennost. Svět bohémy byl pak dokonalým únikem pro lidi z umělecké sféry, kteří dokázali vládnout intelektem a smyslem pro humor.

Celou práci bych ráda uzavřela citátem Pavla Řezníčka, ve kterém po letech bilancuje brněnskou bohému. Jeho pohled je, jak se nakonec ukázalo, velmi výstižný:

Každý jsme měli svůj světový názor, své cílení, svou motivaci. Jen župan Jana Nováka byl naším společným praporem. Spojovala nás dravá touha po s r a n d ě : lapidárně vyjádřeno až po dvaceti letech vymyšleným úslovím Petra Pekárka: „Nulla dies seine gaudium“. (ani den bez srandy...)“.⁴³

⁴² Například nemůžeme jednoznačně říct, že Pavel Řezníček byl v době brněnské bohémy surrealista, ale lze říct, že byl ovlivněn surrealismem a vyvinul se v surrealistického spisovatele a básníka.

⁴³ ŘEZNIČEK, Pavel. *Dodatek k hvězdám kvelbu*. Sepsáno 28.11 1987. Osobní archiv manželů Gaislerových.

Resumé:

Za cíl této práce bylo stanoveno shrnutí materiálu sebraného za účelem vymezení nezávislé umělecké skupiny brněnské bohémy, respektive „okruhu demiurga Jana Nováka“ a její zařazení do historického, sociálního i estetického kontextu. Její první část je věnována posouzení a kritice třech základních pramenů, ze kterých lze při studiu brněnské bohémy vycházet: románu *Hvězdy kvelbu*, dokumentárnímu filmu *Pan Novák* a archívu *Jiřího Hynka Kocmana*. Další část práce vymezuje pojem bohéma a popisuje okruh aktérů a činnost brněnské bohémy. Samostatná kapitola se zabývá osobností a dílem básníka Jana Nováka, který byl nejmenovaným inspirátorem a vůdcem brněnské bohémy. Závěrečná část práce obsahuje šest jednotlivých monografií nejdůležitějších protagonistů brněnské bohémy: Pavla Řezníčka, Karla Fuksy, Arnošta Goldflama, Jiřího Hynka Kocmana, Jiřího Havlíčka a Franty Kocourka. V závěru se tento text dostává k zařazení brněnské bohémy do kontextu vymezeného v úvodu a k definování specifičnosti a smyslu bohémy.

Summary:

The aim of this work is to abstract materials collected in case of defining an independent group of artists nicked „the bohema of Brno“ and to set it's interpretation in the historical, social and aesthetic context. First part of the work is divided to the formal critics of three basic sources regarding to the topic: the novel *Hvězdy kvelbu*, documentary movie *Pan Novák* and personal archives of Jiří Hynek Kocman.

Next part of the work explains the term „bohema“ and describes the ship of „bohema“ artists and their activities. Solitude chapter is solving the personality and work of poet Jan Novák who was the main inspirator and leader of „bohema“. The next part contains six particular monographies of the most important protagonists of „bohema“ who are: Pavlel Řezníček, Karel Fuksa, Arnošt Goldflam, Jiří Hynek Kocman, Jiří Havlíček and Franta Kocourek. The conclusion attempts to describe „brněnská bohéma“ in context regarding to the introduction and to define the principles in this group and the speciality of „brněnská bohema“ itself.

Seznam použité literatury

Primární prameny:

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hvězdy kvelbu /Román mládí/*. vyd.1. Praha, Samizdat, 1986. 165 s.

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hvězdy kvelbu*. vyd.2. Brno,Host,2007. 245 s. ISBN 978-80-7294-2565.

GOLDFLAM, A. - ŠTĚDRŮŇ, P. - TRÁVNÍČEK, J.. *Několik historek ze života AG*. 1.vyd. Brno, Host, 2006. 299 s. ISBN: 80-7294-183-6.

Osobní archív Jiřího Hynka Kocmana. (Brno, Vackova 64)

Osobní archív manželů Gaislerových. (Brno, Ondrouškova 9)

Pan Novák. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. K. Andrzej Koczyk. V. Praha: FAMU, 1969. dokumentární film. 35 mm.

Franta Kocourek, posezení první. R. Karel Fuksa. S. Karel Fuksa. V. Brno: Česká televize, 1992, dokumentární film. 20mm.

BLECHA, Ivan a kol.. *Filosofický slovník*. Olomouc, Nakladatelství Olomouc, 2002. 463 s. ISBN: 80-7182-064-4

ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc, Votobia, 1997. 271 s. ISBN: 80-7198-173-7.

FLORIÁNOVÁ, Milena a kol. *Seznam ulic města Brna s vývojem jejich pojmenování*. Muzejní a vlastivědná společnost. Brno 1984. 253 s.

HAY, G., Kenneth a kol.. Jiří Havlíček *Graphica Alchymica Cosmica and Scatologica*. Huddersfield , Moorland Press, 2006. 35 s.

HOCKEOVÁ, Jiřina. Jiří Havlíček. *Graphica alchymica*. Brno, Dům umění města Brna, 1997. ISBN: 80-7009-086-3.

HOŠŤÁLEK, Antonín. *Vzpomínky na Brno*. Brno, Moravskoslezský kruh, 2010. 30 s.

Sekundární prameny:

ŘEZNÍČEK, Pavel a kol.. *KORUNA Pracovní sborník I*. Brno, Samizdat,1973.

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hvězdy kvelbu II /Popel žhne/*. Praha, Samizdat, 1986- 87. 125 s.

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Blázny šatí stvol: Demiurgovy příhody v ústavu choromyslných /Hvězdy kvelbu/*. Brno, Petrov, 1998.

Básnické sbírky:

SLANINA, Leo Bacon. *TIVOLI*. Brno, Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2001. (-)

SLANINA, Leo Bacon. *Básně roku 6*. Brno, Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2009. 47 s.

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Hrozba výtahu*. Brno, Petrov, 2001. 104 s.

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Orel lopatou nabírá kukuřici*. Olomouc, Spolek bibliofilů MÁJ, 1966. (-)

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Plovací sval*. Brno, Samizdat, 1969. (-)

ŘEZNÍČEK, Pavel. *Zrcadlový pes*. Olomouc, Spolek bibliofilů MÁJ, 1967. (-)

VESELSKÝ, Jiří. *Luna je za vlakem poslední nárazník*. Praha, Trigon, 2002. 56 s.

On-line zdroje:

ŘEZNÍČEK, Pavel :

URL: < <http://www.ipetrov.cz/autor.py> > [cit.2010-04-03]

FUKSA, Karel :

URL: < <http://www.csfd.cz/reziser/33878-karel-fuksa/> > [cit.2010-05-13]

URL: < <http://www.petrex.cz/index.php/webove-stranky/31-karel-fuksa-sklo.html> >
[cit.2010-05-15]

KOCOUREK, Franta :

URL: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Franta_Kocourek > [cit.2010- 05- 05]

Příloha

Seznam pojmenování:

1. Brněnská bohéma recituje, asi 1968

zleva:

J.H.Kocman,?, František Jugas, Leoš Slanina, Milada Svozilová, Miroslav Doležal, Navrátil, Jan Novák, Jiří Havlíček, Ivana Hájková, Mirka Hájková, Osvald Vašíček, Karel Fuksa

2. Jan Novák u morového sloupu na Náměstí svobody

3. Typický zápis básně Jana Nováka

4. Jan Novák a jeho posluchači

5. Jan Novák a brněnská bohéma na schodech Janáčkova divadla, 1969

zleva nahoře stojí:

Jiří Havlíček, František Jugas, mistr Jan Novák, Karel Fuksa, kameraman Andrzej Koczyk, J.H.Kocman, a dole: Arnošt Goldflam a Pavel Řezníček.

Fotografie bohémy pořídil fotograf Miroslav Myška.

1.

2.

Proč právě J Á

jsem Absolutní a Jediný B á h . :

proto že u mně sešly se všechny
disposice a schopnosti absolutní
a J Á je umocnil poznáním sebe :

Jsem Absolutní Inteligence
- Nejsilnější vůle :

Největší Genius sám :

Demiurg. : Pán. : Absolutní
a Jediný V í t ě z. Ve všem
všeho a všech středem.

JÁ : JAN NOVÁK
Cejl 90, Brno

.....

3.

4.

5.

